

Derleyen
Kıvanç Eliaçık

İklim Zirvesi ve İşçiler

*COP31'e Giderken
Dünya Sendikaları*

**Friedrich
Ebert
Stiftung**

**"İşçileri ve haklarını dışarıda
bırakan hiçbir iklim planı
hedefine ulaşamaz."**

"Bakü'de İşçiler Görmezden Gelindi, Gözler Belém'de!" başlıklı makaleden alınmıştır.

Künye

Yayımlayan

Friedrich-Ebert-Stiftung Derneği Türkiye Temsilciliği
Cihannüma Mah. Mehmet Ali Bey Sok. No: 12 Daire: 4
Beşiktaş / İstanbul
info@fes.de

Yayın sorumlusu

Tina Blohm, Ülke Temsilcisi

Derleyen ve çeviren

Kıvanç Eliaçık

Redaksiyon

Pınar Ecevitoglu
O. Cihan Hüroğlu
Tamer İlbuğa

İletişim

Tamer İlbuğa
tamer.ilbuga@fes.de

Tasarım / Mizanpaj

Feyza Fe

Kapak illüstrasyonu

Shutterstock

Ağustos 2026

© Friedrich-Ebert-Stiftung Türkiye

Friedrich-Ebert-Stiftung'un diğer yayınlarına buradan ulaşabilirsiniz:

➤ www.fes.de/publikationen

➤ turkey.fes.de

Derleyen
Kıvanç Eliaçık

İklim Zirvesi ve İşçiler

COP31'e Giderken Dünya Sendikaları

İçindekiler

Bakü'de İşçiler Görmezden Gelindi, Gözler Belém'de!	6
Lina De Los Ríos Torres, Bert De Wel	
Sendikaların Gözünden COP30	8
Bert De Wel	
İklim, Siyaset ve Sendikalar	10
Röportaj: Arthur Neslen	
İşçiler Adil Geçiş İstiyor	14
Bert De Wel	
“Yaratmadığımız Bir Krizin Yükünü Taşımayı Reddediyoruz!”	16
Afrika ve Latin Amerika Sendikalarından Ortak COP30 Açıklaması	
İklim Krizinden İklim Adaletine: Asya-Pasifik'te İşçiler İçin Adil Geçiş Güvence Altına Almak	18
Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu Asya-Pasifik Bölge Örgütü	
Adil Geçişte Sendikaların Rolü: Güney Afrika'dan Dersler	22
Tamara Gausi	
Kuzey, Güney'e Olan Tarihsel Borcunu Ödeyecek mi?	25
Bernard Duterme	
İklim Krizi ve İspanya'nın Yeni İş Kanunu	28
Marouane Laabbas-el-Guennouni, Kalina Arabadjieva	
Yeni Toplumsal Sözleşme ve İklim	30
Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu Kongre Kararları Analizi	
Adil Geçiş Neden Şart?	33
Avustralya Sendikalar Konfederasyonu (ACTU) Raporu	

İklim Zirvesi ve İşçiler COP31'e Giderken Dünya Sendikaları

İklim krizi; fabrikadaki havalandırma sistemlerinden tarladaki kavurucu sıcaklara, mesai saatlerinin düzenlenmesinden iş güvencesine kadar her boyutuyla artık işçi sınıfının en acil gündemlerinden biridir. Karşı karşıya olduğumuz bu süreç, sadece çevresel bir değişimden ibaret değil; emeğin haklarını ve geleceğimizi doğrudan tehdit eden yapısal bir krizdir. Tam da bu yüzden sendikalar, iklim adaleti mücadelesinin en önemli kurucu öznelerinden biri haline gelmiştir.

Kasım 2026'da dünyanın dört bir yanından delegeler, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 31. Taraflar Konferansı (COP31) için Antalya'da bir araya gelecek. Türkiye'deki sendikalar, meslek örgütleri ve işçiler de bu tarihi zirve için hazırlıklarına şimdiden başladı.

Elinizdeki bu kitapçık; Amazonlar'ın kalbi Belém'de düzenlenen tarihi COP30 zirvesindeki küresel işçi barikatından, Güney Afrika'nın adil geçiş deneyimlerine, İspanya'nın sarsıcı iklim-iş kanunu reformundan Küresel Güney'in ekolojik borç isyanına kadar dünyadaki sendikal stratejileri ve bölgesel değerlendirmeleri bir araya getiren dinamik bir seçkidir.

Kısaca COP olarak bilinen bu zirveler, her yıl gezegenin geleceğine dair hayati kararların alındığı en büyük küresel iklim konferansıdır. Sendikalar, 2009 yılındaki Kopenhag Zirvesi'nden bu yana bu süreçlerin ayrılmaz bir parçası olmuştur. İşçiler seslerini sadece resmi müzakere salonlarında değil; sokaklarda, meydanlarda ve alternatif forumlarda da yükseltmektedir.

Bu çalışma kapsamında, küresel sendikal hareketin iklim tartışmalarına ve zirve süreçlerine yaklaşımını mercek altına alıyoruz. Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu'na (International Trade Union Confederation, ITUC) bağlı Adil Geçiş Merkezi (Just Transition Centre, JTC) eleştirel raporlarından; Afrika'dan Latin Amerika'ya, Asya-Pasifik'ten Arap dünyasına kadar farklı coğrafyalardaki sendikaların özgün taleplerine uzanan geniş bir perspektif sunuyoruz. Kitapçıkta bir araya getirdiğimiz manifestolar, mücadele pratikleri, kazanımlar, yasal düzenlemeler ve yerel deneyimlerin, Türkiye'deki emek hareketine ilham vermesini amaçlıyoruz.

Seçkimizde, Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu (ITUC) bünyesindeki Adil Geçiş Merkezi'nin (JTC) stratejik beklentileri ve iklim krizinin istihdam üzerindeki etkilerini ele alan küresel değerlendirmelerin yanı sıra; farklı ülkelerdeki sendikaların iklim politikalarını toplu iş sözleşmesi masalarına nasıl taşıdığına dair çarpıcı örneklerle yer veriyoruz.

Bu yayın, Türkiye'deki sendikal hareketin dünyadaki somut örneklerden beslenmesi ve Antalya yolunda kendi özgün politikasını üretmesi için mütevazı bir ilk adımdır. COP31 yaklaştıkça, işçi perspektifini yansıtan bu tartışmayı hep birlikte büyüteceğiz.

İklim adaleti mücadelesini işçi haklarının ayrılmaz bir parçası; işçi mücadelesini ise iklim mücadelesinin kendisi olarak gören herkese esin vermesi dileğiyle...

COP (Taraflar Konferansı) Nedir?

1992 yılında imzalanan Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne (United Nations Framework Convention on Climate Change, UNFCCC) taraf olan ülkelerin her yıl düzenlediği en üst düzey resmi iklim zirvesidir. Küresel iklim politikalarının, emisyon azaltım hedeflerinin ve karbon piyasalarının müzakere edildiği bu zirvelerin 31'inci Kasım 2026'da Türkiye'nin ev sahipliğinde Antalya'da gerçekleşecektir.

Bakü'de İşçiler Görmezden Gelindi, Gözler Belém'de!

Lina De Los Ríos Torres, Bert De Wel

Bakü'de hayal kırıklığıyla sonuçlanan müzakereler, şu çıplak gerçeği bir kez daha kanıtladı: İşçileri ve haklarını dışarıda bırakan hiçbir iklim planı, arkasında trilyon dolarlık bütçeler olsa bile asla hedefine ulaşamaz.

Küresel sendikal hareket, Azerbaycan'ın Bakü kentinde düzenlenen 29. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı'na (COP29) güçlü bir katılım sağlayarak süreçte aktif bir barikat kurdu. Sendikalar; işçilerin, özellikle de iklim krizinin yıkıcı etkilerini en ağır şekilde hisseden kesimlerin, uluslararası iklim müzakerelerine dâhil edilmesini ve bu süreçte vitrin süsü değil, belirleyici birer kurucu özne olmasını talep etti.

Özellikle Küresel Güney coğrafyasındaki işçiler; yükselen sıcaklıklar, deniz seviyesindeki artış ve tarımsal verim kaybı gibi ekolojik felaketler nedeniyle hem hayatları hem de geçim kaynakları açısından çok ciddi bir varoluşsal tehdit altında. Oysa sınıfsal çözümler nettir: İklim krizini hafifletmeye, değişen koşullara uyum sağlamaya ve yaşanan "kayıp ve zararları" telafi etmeye yönelik iddialı politikalar, adil ve yeterli bir küresel iklim finansmanı ile desteklenerek derhal hayata geçirilmelidir. Kamusal adil geçiş politikaları işçilerin haklarını korumalı, sosyal diyalog mekanizmalarıyla güçlendirmeli ve mesleki eğitim programlarıyla işçilerin fosilsiz yeni bir ekonomiye uyumunu devlet güvencesi altına almalıdır.

COP29: Sermayenin Hizmetinde Büyük Bir Hayal Kırıklığı

Ne var ki COP29, birçok kritik alanda tam bir başarısızlıkla sonuçlandı. İklim finansmanı yetersiz kaldı, adil geçiş taahhütleri kâğıt üzerinde bırakıldı ve fosil yakıtlardan uzaklaşma iradesi zirve metninde güçlü bir şekilde vurgulanmadı. Küresel sendikal hareket, zirve boyunca fosil yakıt lobilerinin ve çıkar gruplarının gölgesine karşı, toplumsal hareketlerle omuz omuza radikal bir sokak mücadelesi vermek zorunda kaldı.

Şimdi tüm gözler, Brezilya'nın Amazon bölgesindeki Belém şehrinde düzenlenecek olan COP30'a çevrilmiş durumda. Belém, işçi sınıfı adına adil bir geçişi gerçeğe dönüştürmek için en kritik tarihsel dönemeçtir ve insanlığın bu fırsatı da sermayenin lobiciliğine kaçırma lüksü yoktur.

İklim Finansmanında Tehlikeli ve Sömürgeci Boşluk

COP29'un en sıcak ve hararetle gündem maddesi, Yeni Kolektif Nicel Hedef (New Collective Quantified Goal - NCQG) adı verilen yeni küresel iklim finansmanı paketinin belirlenmesiydi. Ancak gelişmiş emperyalist ülkeler, hâlâ 2009 yılında belirlenen ve bugün artık komik kalan 100 milyar dolarlık eski hedef zihniyetiyle hareket ediyor. Zirvede kabul edilen yıllık 300 milyar dolarlık finansman taahhüdü, Küresel Güney'in asıl ihtiyaç duyduğu trilyonlarca doların çok gerisinde kalan bir sadakadır.

Daha da önemlisi, gelişmiş ülkeler temel kamu finansmanı taahhütlerinden açıkça kaçındı. Oysa bu doğrudan kamu destekleri, düşük gelirli ülkelerin uluslararası finans kuruluşlarının yeni borç krizlerine ve boyunduruklarına sürüklenmeden iklim politikalarını uygulayabilmesi için hayati önem taşıyor. NCQG kararı, tüm bu ağır eksiklerine rağmen hükümetlerin adil geçiş politikalarında sendikalarla iş birliği yapması için en azından yasal bir zemin sunuyor. Bu süreç; ülkelerin hazırlamakla yükümlü olduğu Ulusal Katkı Beyanları (Nationally Determined Contributions - NDC), Ulusal Uyum Planları (National Adaptation Plans - NAP) ve Uzun Vadeli Düşük Emisyonlu Kalkınma Stratejileri (Long-Term Low Emission Development Strategies - LT-LEDS) ile entegre ve sendikal denetime açık bir şekilde yürütülmelidir.

İşçi Hakları Lafa Gince Var, Müzakere Masasında Yok!

Dubai'deki COP28'de kabul edilen Adil Geçiş Çalışma Programı (Just Transition Work Programme - JTWP) kararlarının, Bakü'de somut yaptırımlara dönüştürülmesi bekleniyordu. Ancak ne Küresel Kuzey ne de Küresel Güney hükümetleri bu kararlara gereken sınıfsal önceliği verdi. Sonuç olarak, iklim finansmanında olduğu gibi adil geçiş politikalarında da beklenen ilerleme tamamen felç edildi.

COP29 Başkanlığı adil geçiş konusunda hiçbir ilerici rehberlik üretmedi ve işçi hakları müzakerelerde maalesef bir kez daha sermayenin kâr hırsına kurban edilerek göz ardı edildi. Yüksek Düzeyli Bakanlar Toplantısı'nda işçilere ve gözlemci sendikal örgütlere yeterli söz hakkı tanınmadı, emek hareketinin sesi bürokrasiyle kısılmak istendi.

Bakü'deki COP29'da sendikalar ve iklim aktivistleri, "Adil Geçiş" ve "İşçileri Dahil Edin" sloganlarıyla Belém Eylem Mekanizması'nı (BAM) duyurdu.

Küresel işçi hareketi, COP30'un Brezilya başkanlığından bu yapısal sorunları samimiyetle ele almasını bekliyor. Haziran 2025'te Bonn'da düzenlenecek olan ara oturum, bu doğrultuda hükümetlerin ilk ciddi sınavı olacak. Sendikalar, COP30'a giden süreçte hükümetleri işçi odaklı ve radikal iklim politikaları uygulamaya zorlamaktan ve

sokak barikatlarını büyütmekten asla vazgeçmeyecektir. Unutulmamalıdır ki mevcut ve gelecek nesil işçilerin hakları tescil edilip korunmadan, gerçek bir iklim eylemi mümkün değildir!

<https://www.equaltimes.org/with-workers-left-behind-at-cop29>

Adil Geçiş (Just Transition) Nedir?

Ekonomilerin fosilsiz (karbon nötr) bir yapıya dönüştürülmesi sürecinde, hiçbir işçinin, emekçinin ve yerel topluluğun geride bırakılmamasını savunan sınıfsal yaklaşımdır. Sendikal hareketin geliştirdiği bu kavram; çevre dostu üretime geçilirken mevcut işlerin korunmasını, yeni yeşil istihdam alanlarında sendikal hakların güvenceye alınmasını ve işçilere yeni mesleki beceriler kazandırılmasını şart koşar.

Ulusal Katkı Beyanları (Nationally Determined Contributions - NDC) Nedir?

Paris İklim Anlaşması'na taraf olan her ülkenin, küresel ısınmayı sınırlandırmak adına sera gazı emisyonlarını ne kadar ve nasıl azaltacağını taahhüt ettiği resmi ulusal eylem planlarıdır. Sendikalar, bu planlar hazırlanırken işçi haklarının ve istihdam güvencelerinin de planın içine stratejik ve bağlayıcı olarak yazılması için mücadele etmektedir.

Sendikaların Gözünden COP30

Bert De Wel

Brezilya halkının sıcak misafirperverliği ve COP30 Başkanlığı'nın yoğun çabaları takdire şayan olsa da bu durum, zirvenin nihai sonucunun tam bir hayal kırıklığı yarattığı gerçeğini değiştirmiyor. Hükümetler, emisyon azaltımı ile finansman açıklarını kapatacak inandırıcı ve somut bir yanıt üretmeyi maalesef yine başaramadı.

BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin (UNFCCC) katı uzlaşma kuralları ve küresel jeopolitik güç dengelerindeki büyük kırılmalar, fosil yakıtlardan uzaklaşma konusunda somut bir ilerleme kaydedilmesini imkânsız hale getirdi. Benzer bir tıkanma uyum finansmanında da yaşandı; Küresel Kuzey ülkeleri, Küresel Güney'e verdikleri taahhütleri bir kez daha çiğnedi.

Aslında küresel sendikal hareket Belém'e büyük bir umutla gelmişti. İşçi hareketi; savaşların, çatışmaların, soykırımların, otoriterleşmenin ve şirket açgözlülüğünün dünyaya damga vurduğu bu karanlık dönemde COP30'u, nadir bir "olumlu mesaj" fırsatı olarak görüyordu. Nitekim zirvede sendikalar, toplumsal hareketler ve taban örgütleri seslerini duyurabildi. Kusursuz olmasa da düzenlenen Halk Zirvesi ve kitlesel yürüyüş, iklim adaleti için çok güçlü bir dayanışma çağrısıydı.

Buna rağmen, sokaktaki bu güçlü iradenin iddialı bir uluslararası anlaşmaya dönüşmemesi gerçek bir başarısızlık örneğidir. Özellikle Mutirão Bildirisi'nde işçilerin ve emeğin adil geçiş hakkının tamamen dışarıda bırakılması, sendikalarda çok derin bir hayal kırıklığı yarattı.

Büyük Kazanım: Belém Eylem Mekanizması

Ancak tüm bu olumsuz tabloya rağmen, "Belém Eylem Mekanizması"nın (BAM) geliştirilmesi yönünde varılan anlaşma, işçiler ve sendikalar adına tarihi bir kazanımdır. UNFCCC tarihinde ilk kez; işçiler ve sendikaları, kadınlar, gençlik örgütleri, yerel topluluklar ve yerli halklar, iklim müzakereleri içinde doğrudan kendi hakları ve meseleleri üzerine çalışabilecekleri kendilerine ait resmi bir alana kavuştu. Daha birkaç ay öncesine kadar bu, gerçekleştirilmesi imkânsız bir talep olarak görülüyordu.

Süreçte çok büyük bir risk de mevcuttu: Adil geçiş tartışmalarının, "Tek Taraflı Ticari Önlemler" adı verilen daha geniş bir küresel ticaret kavgasına rehin gitme tehlikesi vardı. Brezilya Başkanlığı bu gerilimi başarıyla yumuşattı. Dünya Ticaret Örgütü (WTO) ve diğer küresel aktörlerin katılımıyla, 2027 ve 2028 yıllarının haziran aylarında Bonn'daki ara dönem toplantılarında özel diyaloglar kurulması kararlaştırıldı.

Sendikalar yıllardır bu müzakere masalarında kalıcı bir yer istiyor. Çünkü işçi haklarını korumak, insana yakışır iş alanları yaratmak, gerçek bir sosyal diyalog inşa etmek, emeklilik ile işçi sağlığı ve güvenliğini (İSG) evrensel sosyal koruma sistemleriyle bütünleştirmek, iklim eylemini hızlandırmanın temel şartıdır. Adil Geçiş, hükümetlerin raporlarında sadece bir "kutucuk işaretleme" formalitesi değildir. Sendikalarla ortak çalışmak, toplumda iklim politikalarına yönelik rızayı ve desteği büyütür; politika yapıcılara radikal adımlar atabilmeleri için meşruiyet sağlar.

Müzakerelerde, UNFCCC'nin bitmek bilmeyen ve verimsiz tartışmalarını uzatacak yeni bir "eylem planı" yerine doğrudan uygulamaya odaklı bir mekanizma (BAM) kurulmasına karar verilmesi bu yüzden çok önemlidir.

Hükümetler, BAM'ın COP31'e kadar tamamen işlevsel hale getirilmesini kararlaştırdı. Elbette sahada gerçekten işe yarayacak bir mekanizma kurmak kolay olmayacak. Alınan karara göre BAM; ILO Adil Geçiş Rehberi, BM İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkeleri, İstihdam ve Sosyal Koruma Hızlandırıcısı gibi uluslararası temel metinleri referans alacak. Mekanizma; emek haklarından bakım ekonomisine, toplumsal cinsiyet eşitliğinden enerji dönüşümüne kadar çok geniş bir yelpazeyi kapsayacak. Ancak yerli halklar için büyük bir darbe olarak, Çin'in baskısıyla kritik minerallere yönelik madencilik konusu maalesef bu listeden çıkarıldı.

BAM'ın Sözü Tutmaması İçin Ne Gerekli?

Mekanizmanın işçilere verilen sözleri yerine getirebilmesi için şu iki şart kırmızı çizgidir:

1. Mekanizmanın yönetim mekanizmasında işçi ve sendika temsilcileri doğrudan yer almalıdır.
2. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), temel emek haklarının korunması ve adil geçiş ilkelerinin uygulanması için merkezî bir rol üstlenmelidir.

BAM ayrıca hükümetlere politika üretiminde somut destekler sunmalıdır. Bu amaçla; bir adil geçiş yardım masası kurulması, ulusal düzeyde adil geçiş odak noktalarının belirlenmesi ve finansman sistemlerinin koordinasyonu gibi pratik araçlar devreye sokulabilir. Tüm bunlarda uzlaşmak ve hepsini Kasım 2026'daki COP31'e kadar hayata geçirmek için önümüzde çok yoğun bir çalışma dönemi var.

Toplumsal Cinsiyet ve Fosil Yakıt Gerilimi

COP30 Başkanlığı, geçen yıl Bakü'de başarısızlıkla sonuçlanan Toplumsal Cinsiyet Eylem Planı'nın kabul edilmesinde de kilit bir rol oynadı. Bazı otokratik ve otoriter rejimlerin toplumsal cinsiyet başlığında dayattığı son derece gerici tutuma rağmen, hükümetler Belém Toplumsal Cinsiyet Eylem Planı'nı onaylamayı başardı. Plan; kadın liderliğinden toplumsal cinsiyete duyarlı bütçelemeye kadar 5 temel öncelikli alanı kapsıyor ve içinde adil geçişe dair de özel bir madde barındırıyor.

Öte yandan, fosil yakıt üreticisi ülkeler ile enerji dönüşümü isteyen ülkeler arasındaki gerilim zirvede doruğa ulaştı. Suudi Arabistan liderliğindeki blok bir milim bile geri adım atmazken, Kolombiya ve Hollanda gibi ülkeler fosil yakıtlardan uzaklaşma vizyonunu canlı tutmak için UNFCCC süreci dışında alternatif yol haritaları üzerinde çalışmaya başladı.

Uyum finansmanı konusunda ise tam bir hayal kırıklığı yaşandı. Müzakereler sonucunda, En Az Gelişmiş Ülkeler'in uyum finansmanını "üç katlama" talebi kabul edildi ancak gelişmiş ülkeler kurnazca bir hamleyle hedef yılı 2030'dan 2035'e erteledi.

Gözler Antalya ve COP31'de

Uzayan ve son derece yıpratıcı geçen müzakerelerin ardından Türkiye, 2026'da düzenlenecek olan COP31'in ev sahipliğini kazandı. Resmi müzakerelere Avustralya liderlik edecek, hazırlık niteliğindeki PreCOP toplantısı ise Pasifik'te yapılacaktır.

"Sistemi değiştir, iklimi değil" Guildford, İngiltere.

Ancak küresel işçi hareketi açısından ciddi endişeler söz konusu. COP31'in, küresel sendikal raporlarda işçi hakları açısından dünyadaki en kötü 10 ülke arasında gösterilen bir ülkede yapılacak olması kaygı verici bir çelişkidir. Bunun yanı sıra, zirveye ev sahipliği yapacak olan Antalya'da, muhalefete yönelik baskıların bir parçası olarak belediye başkanının cezaevinde bulunması da uluslararası kamuoyunda endişeyle takip edilmektedir.

<https://www.fes.de/en/news/cop30-from-a-trade-union-perspective>

Belém Eylem Mekanizması (BAM) Nedir?

COP30'da kabul edilen ve işçi sendikaları, kadınlar, gençler ve yerli halklar gibi sivil toplum öznelerine iklim müzakereleri ve politikaları içinde resmi, bağımsız ve kalıcı bir çalışma alanı tanıyan yeni kurumsal mekanizmadır. Bu yapı, kararların sadece hükümetler arasında değil, krizden doğrudan etkilenen toplumsal kesimlerin katılımıyla uygulanmasını amaçlar.

İklim, Siyaset ve Sendikalar

Röportaj: Arthur Neslen

“Adil geçiş”, düşük karbonlu bir ekonomiye geçişin herkes için adil ve kapsayıcı olmasını hedefleyen, uzun mücadelelerle kazanılmış bir kavramdır. Ancak bugün bazı şirketler ve bürokratlar bu ifadeyi o kadar sık kullanıyor ki adil geçiş, kimi zaman içi boş yeni moda bir söze dönüşüyor ya da çıkarlara göre yeni anlamlar kazanıyor.

Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu (ITUC) bünyesindeki Adil Geçiş Merkezi (JTC) Direktörü Giulia Laganà, artık “klasik sendikal taktiklere geri dönüş zamanı geldi” diyor. Çünkü Laganà’ya göre, “ABD’de bile sendikalar son yıllarda Amazon’a ve büyük otomotiv üreticilerine karşı büyük mücadeleler kazandı; eylem ve toplu pazarlık mekanizmalarıyla somut sonuçlar alınabileceğini herkese gösterdiler.”

Giulia Laganà, işçilerin yeşil geçişi şekillendirmeye aktif biçimde katılmasını sağlama çalışmalarından dolayı, dünyanın önde gelen sürdürülebilirlik ödüllerinden biri olan Göteborg Sürdürülebilirlik Ödülü’nü (WIN WIN Gothenburg Sustainability Award) almasının hemen ardından bu çarpıcı röportajı verdi.

Arthur Neslen: “Adil geçiş” sizin için ne anlama geliyor?

Giulia Laganà: Adil geçiş fikri 1970’lere dayanır. ABD’de sendikalar ile çevre grupları arasındaki bir ittifaktan doğdu ve 2015’teki Paris İklim Anlaşması’nda da yer aldı. Biz, gezegenin sınırlarını gözetken temiz bir enerjiye geçişi hayal ediyoruz. Bu geçiş kesinlikle adil olmalı ve nitelikli, yeşil işler sağlamalıdır. Amacımız insanları sadece “daha yeşil” sektörlerle taşımak değil; bu süreçte iş kaybı yaşanmamasını, yeni işlerin ise güvenli, insana yakışır ve güvenceli olmasını istiyoruz.

Adil Geçiş Merkezi bu hedef için ne yapıyor?

Dünyanın dört bir yanındaki sendikaların birbiriyle iletişim kurmasını ve birbirinden öğrenmesini sağlıyoruz. Küresel Güney ile Küresel Kuzey arasında güçlü ortaklıklar kurulmasına yardımcı oluyoruz. Emekçilerin müzakere ve görüşmelere etkin katılım sağlayabilmesi için farklı sektörleri kapsayan somut destekler sunuyoruz. Ayrıca sahadaki iyi uygulama örneklerini toplayıp paylaşıyoruz.

Sendikalar çoğu zaman iklim geçişinin “önündeki bir engel” gibi yansıtılıyor; bir “kolaylaştırıcı” olarak görülüyor. Bu algıyı yıkmak için bir “iyi uygulamalar” veri tabanı kuruyoruz. Kirli bir sanayi kolunu kapatırken ya da yeni bir temiz sanayi inşa ederken işçiyi planların merkezine koymanın pekâlâ mümkün olduğunu kanıtlamak istiyoruz.

Bazı aktörler adil geçişe nasıl “mış gibi” destek veriyor?

Fosil yakıt devleri imajlarını parlatmak için yenilenebilir enerjiye göstermelik yatırımlar yapabiliyor. “Yeşiliz” diye övünürken, kirli sektörlerde kullandıkları sömürüye dayalı

aynı iş modelini yenilenebilir enerji alanına da taşıyorlar. Çoğu zaman sadece “yeni tesis şu kadar istihdam yaratacak” diyerek rakam veriyorlar ama o işlerin niteliğini asla anlatmıyorlar: Orada çalışanlar kim olacak? Daha önce kirli sektörde işten çıkarılan eski işçiler mi, yoksa güvencesiz çalışan tamamen yeni kişiler mi?

Körfez ülkelerindeki devlet petrol şirketleri de artık güneş ve rüzgâra yatırım yapıyor. Ancak orada da benzer sömürü örnekleri görüyoruz; daha çok göçmen işçi çalıştırılıyor ve çok ağır koşullarda sömürülüyorlar. Kuzey Afrika’da ise yerel toplulukların toprağına el koyma ve arazi gaspı gibi ciddi sorunlar var. Adil geçiş yerel topluluklara da fayda sağlamak zorundadır. Bir işçi işini korusa bile, eğer toprağına erişemez hâle gelirse ya da kurulan bir güneş santrali bölgedeki su kaynaklarını tüketirse, o topluluk toplamda yine kaybetmiş olur.

Adil geçiş sadece ‘kaç derece ısınma’ ya da ‘kaç megavat enerji’ meselesi değil; yerli toplulukların, kadınların, işçilerin ve azınlıkların haklarının korunması meselesidir.

Hangi sektörler ve hükümetler bu konuda daha ileri, hangileri geride?

Güçlü sendikal mücadeleler, Danimarkalı enerji şirketi Ørsted gibi dev firmaları, tedarik ve değer zincirlerinin tamamında sendikalarla bir “küresel çerçeve sözleşmesi” imzalamaya zorladı. Böylece Danimarka’daki işçilere tanınan gelişmiş haklar, şirketin dünya çapındaki tüm faaliyetlerine de yayılmış oldu.

24 Eylül (9.24) İklim Adaleti Yürüyüşü: “İklim krizi, insan hakları krizidir”, Seul, Güney Kore.

İspanya hükümeti de AB'nin Pandemi sonrası toparlanma fonlarıyla oldukça iyi adımlar atıyor. İspanya; kömür madenleri ve termik santraller için bölgesel adil geçiş planları hazırladı. Bu süreçte sendikalar, şirketler, yerel yönetimler ve topluluklarla ortak masalar yürüttü. AB fonlarını yeni sanayilere, eğitime ve beceri geliştirmeye yatırdı. Bu süreç şimdiye kadar tam bir başarı hikâyesidir; çok az sayıda yer değiştirme yaşandı. Bir kömür santrali kapanınca işçiye başka bir şehirde iş teklif etmek, o ailelerin kökünden kopması, eşlerin ayrı kalması ve zorunlu taşınma demektir. İspanya planlı bir yaklaşımla bunu büyük ölçüde önledi.

İtalya'da ise tam tersi bir tablo yaşandı. Neredeyse hiç iklim planlaması yok ve fosil yakıt sektörüne yönelik büyük bir devlet desteği sürüyor.

Bazen ideolojik nedenler de devreye giriyor. Örneğin Elon Musk'ın açıkça sendika karşıtı bir gündemi var; sendikaları yok etmekten söz ediyor. İsveç'te Tesla servis istasyonlarındaki işçiler bir yılı aşkın süredir grevde. Biz de yakın zamanda Göteborg'da onların grev nöbetindeydik; içerisi adeta 19. yüzyılın Vahşi Batı kapitalizmi gibiydi. Tesla İsveç, başka ülkelerden grev kırıcılar getirdi; hatta McDonald's'ta çalışan ve bu teknik işi yapmaya hiç uygun olmayan insanları bile sahaya sürdü. Bunun ticari hiçbir mantığı yok, şirket ciddi paralar kaybetti. Buradaki tek amaç sendikal iradeyi kırmaktır. Çünkü İsveç gibi grev özgürlüğünün kalesi olan bir yerde bunu başarabilirlerse, dünyanın her yerinde sendikaları ezebileceklerini biliyorlar.

ABD'de bazı sendikalar, yeşil yakalı işler (green collar jobs) için “daha güvencesiz, daha az sendikalı, daha az hakka sahip” diyor. Bu, ABD siyasetini etkiliyor mu?

ABD'deki tartışmada çok daha büyük küresel etkenler var; örneğin Enflasyonu Düşürme Yasası (IRA) ve onun faydalarının sahada ne kadar hızlı görüleceği gibi. Ama sendikaların şu kaygısı kesinlikle doğru: Fosil sektördeki işler geleneksel olarak sendikalı, güvenli, istikrarlı ve geniş haklara sahip işlerdir. Bu sektörler kapanıp yenilenebilir enerji şirketleri devreye girince iş gücü piyasası parçalanabiliyor. Kamu hizmetleri özelleşebiliyor; güvencesiz sözleşmeler, kısa süreli ya da geçici işler artabiliyor ve çalışma koşulları kötüleşebiliyor.

Bir de iklim politikalarına yönelik tepkiler, yani “yeşil geri tepme” (greenlash) dediğimiz durum var ki bu, mevcut düzenin aynen sürmesini isteyen lobilerce sürekli kışkırtılıyor. Örneğin Nijerya'daki Nijer Deltası'nda yaşayan insanlar, petrol şirketlerinin yarattığı çevre felaketini yıllardır çekiyor; nehirleri ve gıda kaynakları tamamen zehirlendi. Öte yandan petrol sektörü orada bazı iyi işler de yarattı. Dolayısıyla böyle bir ortamda bir işçiye alternatif sunmadan “bu sektör kapanmalı” demek çok zordur; çünkü aynı şartları sunan başka bir iş sahası henüz yok.

“Yeşil sektörde ücret ve koşullar yükselirse maliyet artar, fosilden çıkışı zorlaştırır” diyenler var. Katılıyor musunuz?

Kesinlikle katılmıyorum. Fosil yakıtların uzun vadede hiçbir geleceği yok, bu sektör zaten ölüyor. Geçiş kaçınılmaz ve petrol devleri de bu çıplak gerçeğin farkında. Ancak yenilenebilir enerji şirketleri hem özel sektörden hem de kamudan devasa yatırımlar alırken, ilk iş olarak işçilik maliyetini düşürmeye çalışıyor. Sendikalarla masaya oturmak zorundalar. Aksi takdirde kitlesel grevler olur, verim düşer ve sektöre nitelikli işçi bulamazlar.

“Otomotiv sektöründe deneyimli işçilerin iş kayıpları, üretim ve yan sanayinin alt kollarında yaratılacak yeni yeşil istihdamla telafi edilir; bu yüzden sendikalar tepkilerini azaltmalı” deniyor...

Ne yazık ki bazı sektörlerde toplam istihdam kaçınılmaz olarak azalacak. Yenilenebilir bir enerji santrali açıldığında oluşan işlerin büyük kısmı kısa süreli kurulum aşamasına aittir; çünkü kurulum bittikten sonra geriye sadece az personelle dönen bakım işleri kalır. Petrol platformlarında ise insanlar çok daha uzun süreli ve kalıcı çalışır.

Elektrikli araç üretimine yönelik birçok bilimsel çalışma da otomasyon ve daha az parça kullanımı nedeniyle fabrikalardaki istihdamın düştüğünü net olarak gösteriyor. İşte bu yüzden adil geçiş planlaması ve beceri eğitimleri şarttır. İnsanlar, yaşlı işçiler de dâhil olmak üzere, yoksullaşmadan iş değiştirebilmelidir. Küresel Güney’deki birçok ülkede maalesef henüz böyle bir sosyal koruma sistemi yok. İşte bu yüzden uluslararası iklim finansmanı hayati önem taşıyor. İşçiler yeşil geçişe ikna edilirse süreç daha hızlı ve sorunsuz ilerler; ancak onların haklarının üzerinden silindiri gibi geçmeye kalkarsanız süreç tamamen tıkanır.

“Lityum madenciliği kömürden daha az tehlikeli” diyenler de var...

Maden güvenliği sağlanmadığı sürece her madencilik türü ölümcüldür. Bugün Demokratik Kongo Cumhuriyeti’nde yeşil dönüşüm için kritik olan geçiş mineralleri çıkarılıyor ve çalışma koşulları, çocuk işçiliği de dâhil olmak üzere tek kelimeyle korkunç düzeyde. Bunun temel nedeni, şirketleri denetleyecek gerçek kurumların olmaması ve bazı maden bölgelerinin tamamen silahlı milislerin kontrolünde bulunmasıdır. Küresel Güney’de işçilerin ezici bir kısmı kayıt dışı çalışıyor; hakları az, pazarlık güçleri zayıf. Bu yüzden küresel şirketlere daha insani kurallar dayatamıyorlar.

Eski sanayiler kapatılırken işçilerin asgari olarak neye ihtiyacı var?

Aynı çalışma koşullarında, aynı sendikal haklarla ve aynı güvencelerle alternatif iş sahalarına; ya da doğru bir gelir desteğiyle yeni bir işe geçiş imkânına ihtiyaçları var. Eğer İspanya’daki gibi eğitim süreçlerinde insanlar resmi olarak “çalışan” sayılmıyorsa, aileler yoksullaşmasın diye güçlü bir sosyal koruma kalkanı devreye girmelidir; ana unsur budur. Küresel Kuzey’de genellikle işleyen sosyal refah sistemleri var ancak Küresel Güney ülkelerinin çoğunda bu mekanizmalar mevcut değil.

Küresel Kuzey’de bir başka yapısal sorun daha var: Sendikalar bazen tabanda “düzenin bir parçası” gibi algılanıyor; belirli siyasi partilere ya da elitlere fazla yakın sanılıyor. Bu algı, kendisini sistem tarafından yüzüstü bırakılmış hissedilen işçi mahallelerinde sendikalara karşı ciddi bir güvensizlik yaratıyor. İşçileri gerçekten dinlemek zorundayız. Ayrıca şu tehlikeye de dikkat etmeliyiz: Fosil şirketleri, sürdürülebilirlik raporlarının arkasına bağlayıcı olmayan yapay bir

“adil geçiş eki” koyarak yeşil badanalama (greenwashing) yaparken, sendikalar olarak biz bu göz boyamaya asla alet olmamalıyız. Çünkü arka planda fosil yakıtlara milyarlarca dolarlık yatırımlar tam gaz sürüyor olabilir.

Bu, Körfez ülkelerindeki dönüşüm için de geçerli mi?

Kesinlikle geçerli. Körfez ülkeleri, kendi iç tüketimlerinde yüzde 100 yenilenebilir enerjiye geçmeyi hedefliyor. Kendi vatandaşlarına daha temiz bir hava sunmak ve her yıl katıldıkları BM İklim Değişikliği Konferanslarında (COP) dünya-ya “yeşil ve öncü” görünmek istiyorlar. Ama aynı zamanda sırf ihracat, plastik ve kimyasal üretimi için yeryüzündeki son damla petrolü de pompalamaya devam etmek için arkadan kulis yapıyorlar. Buradaki tek amaç; gelir akışı sürsün, kralliyet ailesi memnun olsun, lüks yaşam ve aşırı enerji tüketimi düzeni aynen devam etsin.

İklim krizini çözmek bir siyasi irade meselesidir; sendikalar hükümetleri bu iradeyi yeniden kazanmaya zorlayabilir.

COP süreci adil geçiş nasıl etkileyebilir?

Mücadeleler sayesinde önemli başarılar elde edildi; örneğin COP zirvelerinde artık adil geçiş için resmi bir “Çalışma Programı” (JTWP) var. Ama bu program sadece gösterişli bir antet olarak kalır, yılda iki bürokratik toplantıyla sınırlanır ve masadan hiçbir somut yaptırım kararı çıkmazsa, BM süreçlerine inanan sendikalarda çok büyük bir hayal kırıklığı yaşanır.

COP’ların sadece bir avuç elit azınlığa değil, küresel olarak herkese yarayan şeffaf bir yapıya bürünmesi gerekiyor. Tekrar etmekte fayda var: Adil geçiş sadece “kaç derece ısınma” ya da “kaç megavat enerji” teknik hesabı değildir; yerli toplulukların, kadınların, işçilerin ve azınlıkların haklarının masada korunması meselesidir. Bu yaklaşım COP’ların işleyişine de yansımali, sivil toplumun sesi kesilmemelidir. Son COP’ların bazılarında sivil topluma slogan atmak, ses çıkarmak bile yasaklandı; sadece şehrin uzak köşelerinde pankartla yürümelerine izin verildi. Bunun tek bir anlamı var: “Susun!” demek.

Ama COP’ların pratik değeri zaten sınırlı değil mi? Neredeyse her yıl küresel emisyon ve sıcaklık rekorları kırılırken, fosil yakıt lobiciliği zirveleri esir almışken...

Evet, bu eleştiriler haklı ama alternatifimiz ne? Küresel iklim politikasının, tıpkı BM Güvenlik Konseyi gibi bir avuç güçlü ülkenin yer alacağı bir “iklim güvenlik konseyi” yapısına devredilmesi ve insanlığın kaderine kapalı kapılar ardında karar verilmesi mi? Bu asla işlemez, hiçbir halk bunu sahiplenmez. İklim krizi gezegensel ve kolektif bir krizdir; dolayısıyla herkesi sürece katmak zorundasınız.

Bugün baktığımızda, 2100 yılına kadar küresel sıcaklık artışında 2,5 - 3 dereceye doğru gidiyor olmak dehşet verici bir tablodur, gezegeni yıkıma uğrattır. Ancak Paris Anlaşması'ndan önce dünya tam 6-7 derecelik bir küresel felaket ısınma rotasındaydı. COP süreçleri kusurlu, yavaş ve sendeleyerek ilerliyor olabilir; yine de küresel emisyonların radikal şekilde yükselmesini frenlediler ve artık insanlık olarak nereye

gitmemiz gerektiğini net olarak biliyoruz. Asıl mesele, uluslararası masalardaki siyasi irade eksikliğidir. Sendikalar tam da bu noktada hükümetleri o iradeyi yeniden göstermeye zorlayabilecek en örgütlü güçtür.

<https://www.equaltimes.org/giulia-lagana-of-the-just>

Yeşil Geri Tepme (Greenlash) Nedir?

İklim politikalarına, karbon vergilerine ve çevresel düzenlemelere karşı oluşan toplumsal, ekonomik veya siyasi tepki dalgasıdır. Genellikle yeşil dönüşümün getirdiği mali yüklerin (artan enerji fiyatları, iş kayıpları vb.) faturasını kendi sırtında hisseden alt/orta gelir grupları ile statükoyu korumak isteyen fosil yakıt lobileri tarafından kışkırtılır.

Yeşil Aklama (Greenwashing) Nedir?

Bir şirketin, yatırım fonunun ya da hükümetin, çevreye zararlı ve sömürüye dayalı mevcut iş modellerini aynen sürdürürken; halkla ilişkiler kampanyaları ve bağlayıcı olmayan taahhütlerle kendini çevre dostu, sürdürülebilir ve “yeşil” gösterme çabasıdır. Sendikal hareket, içi boş adil geçiş planlarının bu aklama stratejisine alet edilmesine karşı mücadele etmektedir.

Geçiş Mineralleri (Transition Minerals) Nedir?

Rüzgâr türbinleri, güneş panelleri ve elektrikli araç bataryaları gibi temiz enerji teknolojilerinin üretimi için hayati önem taşıyan lityum, kobalt, nikel, grafit ve bakır gibi kritik ham maddelerdir. Sendikalar, bu madenlerin Küresel Güney ülkelerinden çıkarılması sürecinde yaşanan çocuk işçiliği, işçi sağlığı ihlalleri ve ağır sömürü koşullarına karşı küresel denetim mekanizmaları talep etmektedir.

İşçiler Adil Geçiş İstiyor

Bert De Wel

Bonn'da yapılan BM iklim görüşmeleri, iklim acil durumunu durdurmak için gereken ilerlemeyi maalesef sağlayamadı. Ayrıca iklim değişikliğinin işçiler ve aileleri üzerindeki yıkıcı etkileri de yeterince dikkate alınmadı. Yine de iklim müzakereleri, yılın ilerleyen dönemlerinde Brezilya'nın Belém kentinde yapılacak Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (UNFCCC) Taraflar Konferansı'nda (COP30) bir Adil Geçiş Mekanizması'nın tartışılmasına zemin hazırlayan bir taslak metin üzerinde uzlaşabildi. Sendikalar da bu süreçte sosyal hareketlerle birlikte çalışacak. Buradaki temel amaç, hükümetleri sorumlu tutmak ve gerçekten sonuç veren iklim çözümlerinin hayata geçmesini sağlamaktır.

Dünya emek hareketi, Brezilya'da yapılacak COP30'a umutla ve yüksek beklentilerle bakıyor. Almanya'nın Bonn kentinde düzenlenen hazırlık niteliğindeki Bonn İklim Konferansı'nda (SB62), Brezilya hükümeti kendi planlarını sundu. Ancak Bonn'daki görüşmelerin nihai sonucu büyük bir hayal kırıklığı yarattı; sendikaların ve sosyal hareketlerin talep ettiği iddialı bir Adil Geçiş Mekanizması konusunda somut bir anlaşma çıkmadı.

Güney Afrika Sendikalar Kongresi'nden (COSATU) Boitumelo Molete, 2021 yılında İskoçya'nın Glasgow kentinde yapılan COP26'dan bu yana BM iklim görüşmelerine aktif olarak katılıyor. Molete'ye göre, "İklim müzakerecilerinin büyük bölümü, iklim acil durumunun işçiler üzerindeki gerçek etkilerinden tamamen kopuk durumda. Üyelerimiz sıcak hava dalgaları sırasında hastalanıyor ve ciddi gelir kayıplarına uğruyor. Buna karşılık sağlık hizmetlerine ve diğer sosyal koruma önlemlerine erişimleri çok sınırlı. Özellikle kadınlar bu süreçten çok daha ağır etkileniyor. Güney Afrika'nın Doğu Cape bölgesinde yaşanan son seller aileleri yerinden etti, evleri yıktı. Ama toparlanmayı destekleyecek küresel bir Kayıp ve Zarar Mekanizması hâlâ ortada yok. Halklar kendi başarılarının çaresine bakmak zorunda bırakılıyor. İklim krizine verilen yanıt ve yürütülen mücadele böyle gevşek olamaz."

"Yoksulluk, eşitsizlik ve işsizlikten oluşan üçlü krizin her geçen gün daha da derinleştiğini görüyoruz. Güney Afrika'da genç işsizliği yüzde 60'ın üzerinde. Buna rağmen eğitim, mesleki eğitim, yeni beceriler edinme ya da yeniden istihdama geçiş için gerçek ve erişilebilir olanaklar sunulmuyor. Sürekli sözler veriliyor ama ortada ne altyapı var ne erişim var; ne de geride bırakılanlara destek olmak için gereken o aciliyet hissi var."

Bonn'daki iklim müzakerecileri, ülkelerin iklim değişikliğinin sosyal boyutunu nasıl daha güçlü ele alabileceğini tar-

tıştı. Sendikalar ise daha iyi iş imkanlarının, daha güçlü sosyal koruma kalkanlarının ve mesleki eğitimlerin; Paris Anlaşması hedeflerine ulaşmak için şart olan iddialı iklim politikalarının ayrılmaz birer parçası olduğunu savunuyor.

Molette şöyle devam ediyor: "Sendikalar işçilerin resmi temsilcisidir. Bu yüzden sosyal diyalog ve toplu pazarlık yoluyla kalıcı anlaşmalar üretebilmek için masada mutlaka yer almaları gerekir. Gerçek anlamda bir sosyal diyalog; işyeri düzeyinde, sektör düzeyinde, ulusal düzeyde ve uluslararası düzeyde kesintisiz şekilde yürütülmelidir."

"Güney Afrika'da Ulusal Ekonomik Kalkınma ve Çalışma Konseyi (NEDLAC) adında bir yapı var. Bu kurul; hükümetin, emek örgütlerinin, iş dünyasının ve sivil toplum kuruluşlarının ekonomik konular, çalışma yaşamı ve kalkınma başlıklarında sorun çözmek ve müzakere yürütmek için birlikte hareket etmesini sağlıyor. Bu tarz kurumsal yapıların çok daha güçlü hale getirilmesi gerekiyor; çünkü bu kurumlar işçiler açısından sosyal adaletin fiilen hayata geçmesine katkı sunuyor."

"İklim müzakerecileri, iklim acil durumunun işçiler üzerindeki gerçek etkilerinden tamamen kopuk durumda. Bizziz, bizim hakkımızda karar verilemez!"

Bizziz, Bizim Hakkımızda Karar Verilemez!

Dünya sendikal hareketinin hükümetlerden çok net talepleri var: Hükümetler bu sosyal diyalog uygulamalarını uluslararası iklim müzakerelerine kurumsal olarak dahil etmelidir. UNFCCC kapsamındaki devletler, iyi uygulamaların paylaşılabilirliği ve ülkelerin birbirinden öğrenebileceği resmi bir Adil Geçiş Mekanizması kurulmasına karar vermelidir. Aynı zamanda şeffaf bir hesap verilebilirliği de ihtiyaç var.

Molette bu konuda şu vurguyu yapıyor: "Her ülke, iklim değişikliğinin ve iklim politikalarının işçiler ile onların toplulukları üzerindeki etkisini ulusal iklim planlarına (NDC) ve ulusal danışma mekanizmalarına dahil etmelidir. Ülkeler bu konuda UNFCCC'ye düzenli olarak rapor sunmalıdır. İşçiler ve sendikaları da UNFCCC'de bu konularda resmi olarak masada yer almalıdır. Bizziz, bizim hakkımızda karar verilemez!"

Bonn'daki iklim konferansında, gelişmekte olan ülkelerden "ticareti kısıtlayan tek taraflı önlemler" başlığının gündeme

alınması yönünde güçlü bir talep geldi. Küresel Güney ülkeleri, sanayileşme ve kalkınma haklarının uluslararası alanda tanınmasını istiyor. Ayrıca Küresel Güney, gelişmiş ülkelerin bazı iklim önlemlerini gizli birer “korumacı ticaret adımı” olarak değerlendiriyor.

Molete bu çelişkiyi de şu sözlerle özetliyor: “Halkımıza refah getirecek sanayi kalkınması için adil bir fırsata ihtiyacımız var. İşsizlik ve yoksulluk hâlâ bu kadar yaygınken, ülkelerimizin yoksullukla gerçekten mücadele edecek kalkınma hamleleri için teknolojiye ve finansmana erişemesi kabul edilemez.”

Bonn’daki iki haftalık yoğun görüşmelerin sonunda, Brezilya’nın Belém kentinde yapılacak COP30’da yapısal tartışmaların başlamasını sağlayacak bir metin üzerinde uzlaşma sağlandı. Bu metin henüz bütün seçenekleri açık bırakıyor olsa da yine de önemli bir adımdır. Dünya sendikal hareketi, Belém’de işçilerin taleplerini gündemin üst sıralarına taşımak için sosyal hareketlerle birlikte örgütlenecek ve kitlesel olarak harekete geçecektir.

Yüzde 60’ı aşan genç işsizliği ve derinleşen eşitsizlikle boğuşan Küresel Güney için iklim eylemi, bir kalkınma ve hak mücadelesidir. Amandla! İktidar halka, gelecek işçilere!

Molete son olarak şunları söylüyor: “İşçiler, aileleri ve yerel topluluklar için gerçek sonuçlar üreten bir Adil Geçiş Çalışma Programı (JTWP) konusunda mutabakat istiyoruz. Adil geçiş sadece politik bir slogan değildir. Adalet, istişare ve eşitlik temeline dayanan, insanların günlük hayatında somut karşılığı olan gerçek bir uygulama olmak zorundadır.”

“Biz, mücadelenin en ön safındaki işçiler olarak, göstermelik değil gerçek bir adil geçiş talep ediyoruz. Amandla! İktidar Halka!”

<https://www.equaltimes.org/workers-want-a-just-transition-at>

Kayıp ve Zarar Mekanizması (Loss and Damage) Nedir?

İklim krizinin yol açtığı ve artık geri döndürülmesi mümkün olmayan kaçınılmaz yıkımları maddi ve sosyal olarak telafi etmeyi amaçlayan uluslararası finansman sistemidir. Bu mekanizma, krizde tarihsel sorumluluğu olmadığı halde faturayı en ağır ödeyen Küresel Güney ülkelerinin zararlarının, kirletici zengin ülkeler tarafından tazmininde hayati rol oynar.

Tek Taraflı Ticari Önlemler (Unilateral Trade Measures) Nedir?

Gelişmiş ülkelerin, iklim politikalarını ve emisyon azaltımını gerekçe göstererek diğer ülkelerden yapılan ithalata getirdiği tek taraflı kısıtlamalardır. Küresel Güney ülkeleri, bu adımları yeşil dönüşüm kisvesi altında uygulanan gizli birer “ekonomik korumacılık” ve kendi kalkınma haklarının engellenmesi olarak eleştirmektedir.

TWP (Adil Geçiş Çalışma Programı) Nedir?

JTWP (Just Transition Work Programme), Paris Anlaşması kararları doğrultusunda, üye ülkelerin iklim hedeflerini hayata geçirirken istihdamı, işçi haklarını ve sosyal koruma kalkanlarını nasıl güvenceye alacaklarını resmi olarak planlamak, tartışmak ve denetlemek amacıyla UNFCCC bünyesinde yürütülen kurumsal çalışma programıdır.

“Yaratmadığımız Bir Krizin Yükünü Taşımayı Reddediyoruz!”

Afrika ve Latin Amerika'dan sendika temsilcileri olarak, büyük doğal zenginliklere, canlı kültürlerle ve ciddi kalkınma ihtiyaçlarına sahip coğrafyalar olarak, bu kritik dönemde dünya kamuoyuna sesleniyoruz. Küresel iklim gündemine bağlılığımızı ve düşük karbonlu, sürdürülebilir, dayanıklı bir geleceğe geçişin zorunluluğunu bir kez daha teyit ediyoruz.

Ancak bu geçiş, mevcut küresel ekonomik sistemin tarihsel adaletsizliklerini ve eşitsizliklerini yeniden üretmemelidir. “Adil geçiş” gerçekten de adına uygun olmalıdır: adil, hak-kaniyetli ve herkes için kapsayıcı. Bölgelerimiz iklim değişikliğinin yalnızca mağduru değildir. Biz aynı zamanda değişimin öznesiyiz. Dünyanın biyolojik çeşitliliğinin, ormanlarının ve geleceğin çevre açısından sürdürülebilir teknolojileri için gerekli olan maden kaynaklarının önemli bir bölümünün emanetçisiyiz. Önümüzdeki yol, yoksulluğu ortadan kaldıran, ortak refahı büyüten ve halklarımızın onurunu, sosyal adaleti ve esenliğini güvence altına alan bir yol olmalıdır.

Adil Geçiş İçin Ortak İlkelerimiz

1. Kalkınma hakkı ve enerji adaleti

Geçiş süreci, sürdürülebilir kalkınma ve enerji egemenliği hakkımızı tanımalıdır. Enerji yoksulluğuyla mücadele edebilmek, artan nüfuslarımız için enerjiye erişimi genişletebilmek ve ekonomilerimizi güçlendirebilmek için gerekli politika alanına sahip olmalıyız. Buna, geçiş sürecini ilerletmek amacıyla, gerektiğinde doğal gaz ve diğer enerji kaynakları dahil olmak üzere kendi doğal kaynaklarımızı kullanma hakkı da eklenmelidir. Bununla birlikte, emisyonları en aza indirecek teknoloji ve yatırım desteği de sağlanmalıdır.

2. Adil ve erişilebilir finansman

Bugüne kadar verilen iklim finansmanı taahhütleri yetersiz kalmıştır. Ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluklar ilkesi gereğince, iklim krizinin etkilerine maruz kalanlar, özellikle de Küresel Güney'de yaşayan halklar, toplumlarının uğradığı ağır zararlar karşısında adil biçimde desteklenmeli ve telafi edilmelidir. Uyum ve geçiş için sağlanan finansman, yeni bir borç döngüsüne dönüşmemelidir. Sömürgeci bağımlılık ilişkilerini sürdüren ve ulusötesi şirketleri kayıran piyasa odaklı çözümler dayatılmamalıdır. Biz, küresel finans mimarisinin köklü biçimde yeniden düzenlenmesini talep ediyoruz.

Adil Bir Geçiş İçin Şu Unsurlar Zorunludur:

Ölçek: İklim finansmanı, sorunun büyüklüğüyle uyumlu olacak şekilde ciddi ölçüde artırılmalıdır. Finansman, hibe ve son derece düşük maliyetli kaynaklara dayanmalıdır.

Erişim: Fonlara erişim kolaylaştırılmalı ve demokratikleştirilmelidir. En kırılgan ülkeleri dışarıda bırakan ağır bürokratik engeller kaldırılmalıdır.

Borç adaleti: İklim alanında harekete geçmek için mali alanımızı daraltan yıkıcı borç krizine çözüm üretilmelidir. İklim için borç takası, iklim felaketleri durumunda devreye giren borç erteleme hükümleri ve uzun vadeli, düşük faizli yeni kredi araçları hayata geçirilmelidir. Bir kez daha vurguluyoruz: Bu mekanizmaların hiçbir bağımlılığı derinleştirmek ya da ülkelerimizin egemen kalkınma hakkını engellemek için kullanılamaz.

3. Teknoloji transferi ve kapasite geliştirme

Yalnızca dışarıdan alınan teknolojiye dayalı bir geçiş ne sürdürülebilirdir ne de adildir. Böyle bir yaklaşım borçları artırır ve bağımlılığı derinleştirir. Bu nedenle şu talepleri dile getiriyoruz:

Fikri mülkiyet engellerinin kaldırılması: Çevre dostu teknolojilerin, yani “yeşil teknolojilerin”, gönüllü ve erişilebilir biçimde paylaşılmasını sağlayacak çerçeveler oluşturulmalıdır. Küresel acil durumlarda kritik teknolojiler için istisnalar tanınmalıdır.

Değer zincirlerinin yerelleştirilmesi: Özellikle kritik geçiş minerallerimizin işlenmesinde yerel araştırma, geliştirme ve üretim kapasitesine yatırım yapılmalıdır. Bölgelerimiz yalnızca ham madde ihraç eden alanlar olmamalıdır. Kendi kıtalarımız içinde katma değer yaratan ve insana yakışır işler üreten yapılar kurulmalıdır.

4. Biyolojik çeşitliliğin, yerli halkların ve yerel toplulukların bilgisinin korunması

Bölgelerimiz, dünyanın en kritik ekosistemlerine ev sahipliği yapmaktadır. Aynı zamanda bu ekosistemlerin en etkili koruyucuları olan yerli halklar ve yerel topluluklar da bu bölgelerde yaşamaktadır. Atalardan devralınan bilgi birikimi ile biyolojik çeşitlilik ortak varlıktır. Bunlar, ulusötesi şirketler ve sermaye tarafından yağmalanamaz.

Adil Geçiş Şunları Güvence Altına Almalıdır:

Saygı ve bütünleştirme: Yerli halkların, Afrika kökenli toplulukların ve yerel toplulukların bilgisi resmen tanınmalı ve iklim çözümlerine dahil edilmelidir.

Toprak ve ortak mülkiyet haklarının güvencesi: Toplulukların toprak üzerindeki kullanım, tasarruf ve ortak mülkiyet hakları güvence altına alınmalıdır.

Adil yarar paylaşımı: Koruma politikaları ve doğa odaklı çözümler, yerel topluluklara doğrudan ve adil yarar sağlamalıdır. Yeni bir “yeşil sömürgecilik” biçimine izin verilmemelidir.

5. Kapsayıcılık ve sosyal koruma

Geçiş süreci, mevcut sanayileri ve emek piyasalarını sarsacaktır. Bu nedenle şu başlıklarda kararlıyız ve destek talep ediyoruz:

Sosyal diyalog: Geçiş yollarının tasarlanmasında işçileri, toplulukları, kadınları, gençleri ve yerli halkları kapsayan süreçler kurulmalıdır.

İnsana yakışır işlerin yaratılması: Yeşil ekonomi ve mavi ekonomi gibi gerekli sürdürülebilir ekonomik dönüşümler için aktif eğitim, yeniden eğitim ve beceri geliştirme politikaları uygulanmalı; insana yakışır işler yaratılmalıdır.

Güçlü sosyal koruma ağları: Değişimden etkilenen kesimleri desteklemek için sosyal koruma sistemleri güçlendirilmelidir. Hiç kimse geride bırakılmamalıdır.

6. Sendikal işbirliğinin ve ortak bakışın güçlendirilmesi
COP30, Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu Afrika Bölge Örgütü (ITUC Africa) ile Amerikalar Sendikalar Konfederasyonu (TUCA) arasındaki işbirliğini güçlendirmek için önemli bir fırsat sunmaktadır.

ITUC Africa ve TUCA, Küresel Güney’in savunulması ve güçlendirilmesi için siyasal bir ittifakı güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu ittifak, Küresel Güney’in kendi somut koşullarını, deneyimlerini, çıkardığı dersleri ve dönüştürücü vizyonunu yansıtmalıdır. Bu işbirliği; kapsayıcı demokratik sistemler kurma, bölgeler arası dayanışmayı güçlendirme ve sendikaların sürdürülebilir ve hakkaniyetli kalkınma gündemlerinin şekillenmesindeki sesini yükseltme yönündeki ortak kararlılığa dayanmaktadır.

Bu ittifak aynı zamanda Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu’nu (ITUC) güçlendirmeyi, sendikal enternasyonalizmin yenilenmesine katkı sunmayı ve bu sürece yön vermeyi amaçlamaktadır.

Sonuç

İklim değişikliğiyle mücadele, bütün insanlığın ortak ve ertelenemez görevidir. Net sıfır emisyonlu bir dünyaya hangi yoldan ulaşacağımız, ortak geleceğimizi belirleyecektir. Afrika ve Latin Amerika, yeni ve sürdürülebilir bir küresel ekonominin temel dayanakları olmaya hazırdır. Ancak yaratmadığımız bir krizin yükünü orantısız biçimde taşımayacağız; böyle bir yükü taşımaya zorlanmamalıyız.

Gelin, yalnızca fosil yakıtlardan çıkışı hedefleyen değil, aynı zamanda hepimiz için daha adil, daha eşitlikçi ve daha müreffeh bir dünyaya yönelen bir geçişi birlikte kuralım. Bu gelecek için kurduğumuz ortaklık yaşamsal önemdedir.

Rafael Freire, Genel Sekreter

Amerikalar Sendikalar Konfederasyonu (TUCA)

Joel Odigie, Genel Sekreter

Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu Afrika Bölge Örgütü (ITUC-Africa)

<https://www.ituc-africa.org/IMG/pdf/tuca-itcuafrika-cop30-declaration.pdf>

Yeşil Sömürgecilik (Eco-Colonialism / Green Colonialism) Nedir?

Gelişmiş kapitalist ülkelerin ve ulusötesi şirketlerin, kendi karbon emisyonlarını sıfırlamak veya yeşil teknoloji üretmek adına Küresel Güney coğrafyalarındaki kritik geçiş minerallerini (lityum, kobalt vb.) yerli halkları mülksüzleştirerek yağmalaması; koruma politikaları adı altında yerli halkların topraklarını gasp etmesi ve iklim finansmanını yeni bir borçlandırma ve bağımlılık ilişkisi olarak dayatmasıdır. Sendikal hareket, çevre maskeli bu yeni nesil sömürgeciliğe karşı teknoloji transferinin şeffaf yapılmasını ve değer zincirlerinin yerelleştirilmesini savunur.

İklim Krizinden İklim Adaletine: Asya-Pasifik'te İşçiler İçin Adil Geçiş Güvence Altına Almak

Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu Asya-Pasifik Bölge Örgütü (International Trade Union Confederation - Asia Pacific / ITUC-AP)

Asya-Pasifik bölgesindeki emekçiler, giderek derinleşen iklim krizi karşısında her geçen gün daha da savunmasız hale geliyor. Bölge genelinde yoksulluk, kayıt dışı istihdam ve sınıfsal eşitsizlikler zaten muazzam boyutlarda seyreliyor. Bu yapısal sorunlara, dağlık coğrafyalardan küçük ada devletlerine uzanan karmaşık ekolojik yapı da eklenince; sel, kuraklık ve deniz seviyesinin yükselmesi gibi iklim felaketleri yıkıcı bir sıklıkla yaşanıyor. İklim krizi kitlesel göçleri ve yerinden edilmeleri tetiklerken, işçileri güvencesiz bir işten söküp bir diğerine savuruyor; zaten pamuk ipliğine bağlı olan yaşam koşullarını daha da katlanılmaz kılarken sosyal hakları zayıflatıyor.

Bölgedeki iş gücünün özellikle kayıt dışı sektörlerde ter döken kesimleri bu krizin en ağır yükünü sırtlamaktadır. Aşırı sıcakların yarattığı termal stres, seller ve diğer çevresel felaketler, işçi sağlığı ve iş güvenliği (İSG) risklerini tırmandırarak emekçilerin hem fiziksel hem de ruhsal bütünlüğünü açıkça tehdit ediyor. Kayıt dışı istihdamın belkemiğini oluşturan kadın işçiler ise bu süreçten çok daha ağır darbeler alıyor. Kadınların güvenceli işe, toplumsal cinsiyete duyarlı kamu hizmetlerine ve kamusal sosyal koruma ağlarına erişimi sınırlı kalırken; omuzlarındaki ücretsiz bakım emeği yükü artıyor ve toplumsal cinsiyete dayalı şiddet vakaları ne yazık ki yaygınlaşıyor.

Tüm bunlara paralel olarak, iklim krizinin tarım sektörünü vurmasıyla derinleşen gıda güvencesizliği; açlığa, yetersiz beslenmeye, hatta ileri aşamalarda kitlesel can kayıplarına yol açıyor. Güçlü kurumsal sosyal koruma sistemlerinin yokluğunda emekçiler, iklim kaynaklı bu sefalet girdabından çıkamıyor; yaşanan her yeni afet, güvencesizliği daha da kronikleştiriyor.

Hedeflerin Uzağında Bir Dönüşüm

Bölge, Birleşmiş Milletler (BM) Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nı hayata geçirme konusunda zaten takvimin çok gerisinde kalmışken, yaşanan ekolojik yıkım bu makası daha da açıyor. Özellikle Asya-Pasifik ülkelerinin Ulusal Katkı Beyanları (Nationally Determined Contributions - NDC), küresel ısınmayı 1,5°C ile sınırlama ve 2050 yılına kadar net sıfır emisyona ulaşma hedeflerinin çok uzağında kalıyor. Bölgede "İklim Eylemi" başlığındaki ilerleme tama-

men tersine dönmüş durumdadır; dolayısıyla bu kötü gidişatı durdurmak için acil ve radikal adımların atılması artık tarihi bir zorunluluktur.

Asya-Pasifik'te fosil yakıtlardan çıkışın faturası işçilere kesilemez! Bizi kısılcına alan bu küresel krizin bedelini, ona yol açan tarihsel sorumlular ödemelidir. Sendikalar; demokratik, şeffaf ve hibe odaklı bir adil geçiş sürecinin kurulmasında karar masasının asli unsuru olmak zorundadır.

Kömür ve Fosil Yakıtlara Olan Kronik Bağımlılık

Asya-Pasifik ülkeleri, iklim krizinin yıkıcı etkilerine karşı en kırılgan coğrafyada bulunmalarına rağmen, ekonomilerini hâlâ kömür ve fosil yakıtlara dayandırmayı sürdürüyor. Uluslararası Enerji Ajansı (International Energy Agency - IEA) verilerine göre, 2021 yılında bölgenin toplam enerji arzının %48'i kömürden, %23'ü ise petrolden karşılandı. "Bölge içindeki emisyon üretiminin 2000 ile 2022 yılları arasındaki büyük artışı, Asya-Pasifik'in 2022 yılında küresel karbondioksit emisyonu payını %50'nin üzerine çıkarmıştır."

Öte yandan Endonezya, Hindistan ve Avustralya gibi bölgesel güçler, sadece bu kirli enerjinin devasa tüketicileri değil, aynı zamanda küresel pazarın en büyük kömür ve fosil yakıt ihracatçıları konumundadır. Bu durum, fosil yakıtları söz konusu ülkelerin ekonomik omurgasının merkezine yerleştiriyor.

Düşük karbonlu bir ekonomiye geçiş ertelenemez bir aciliyet taşıyor; fakat bu dönüşüm, fosil yakıtla bağımlı sektörlerde çalışan milyonlarca işçi için ciddi istihdam tehditleri ve belirsiz bir gelecek riski barındırıyor. Birçok yerel topluluk, ekonomik varlığını tamamen bu kirli sektörlerle borçlu. Bu yüzden plansız ve ani kapatmalar, kitlesel ekonomik yıkımlara davetiye çıkaracaktır.

Rüzgar türbinleri Brandenburg, Almanya.

Asya-Pasifik şu an oldukça sancılı ve karmaşık bir enerji dönüşüm sürecinden geçiyor. Ne var ki mevcut dönüşüm girişimleri, krizden etkilenecek işçilere kalkan olmak yerine özel sektörü fonlamaya öncelik veriyor. Ayrıca bölgede kronikleşen enerji yoksulluğunu çözme noktasında da tamamen yetersiz kalıyor. Oysa enerji dönüşümünün tek gayesi emisyon oranlarını düşürmek olamaz; enerji yönetim mekanizmalarını demokratikleştirmek de temel hedeflerden biri olmak zorundadır.

Adil Geçiş: Bir Tercih Değil, Varoluşsal Bir Zorunluluk

Birbiri içine geçen bu çoklu krizler karşısında adil geçiş, artık lüks bir tercih değil, varoluşsal bir zorunluluktur. Bu dönüşüm, Asya-Pasifik'in kendine has somut gerçeklerine dayanmalı; hem iklim krizinden hem de iklim politikalarından zarar gören tüm sektörlerdeki işçileri koruyacak şekilde tasarlanmalıdır. Süreç özellikle kadınları, gençleri ve kayıt dışı çalışanları öncelikli olarak gözetmelidir.

Bölge için adil geçiş, sadece mevcut kadroları korumakla sınırlı kalamaz; hem kayıtlı hem de kayıt dışı çalışan tüm emekçilerin geçim kaynaklarını bütüncül olarak güvence altına almalıdır. Sendikal haklar, insana yakışır iş standartları ve kapsayıcı sosyal koruma bu dönüşümün tam merkezine yerleştirilmelidir. Kadınlar ve gençler, sürecin sadece edilgen birer parçası değil, ona yön verecek kurucu liderleri olarak güçlendirilmelidir.

Bu mücadelenin omurgasını ise etkin bir sosyal diyalog ve üçlü yapı (hükümet, işveren, sendika) mekanizması oluşturmaktadır. İşçiler ve temsilcileri karar masasında bizzat yer almalı, kendi hayatlarını doğrudan şekillendirecek politika-

ların üretiminde söz sahibi olmalıdır. İşçileri karar alma süreçlerinin dışına iten ya da krizin finansal yükünü onların sırtına yıkan her iklim politikası, iflas etmeye mahkûmdur.

Adil Geçişin Ön Koşulu: Demokrasi ve İşçi Hakları

Ancak bölgede demokrasiye ve sendikal haklara yönelik sistematik saldırıları görmezden gelerek adil bir geçişten bahsedilemez. Demokratik alan hızla daralmakta, otoriterleşme her yerde kendini hissettirmektedir. Sendikacılar, sadece işçi haklarını savundukları için baskı görmekte, taciz edilmekte ve hatta katledilmektedir. Örgütlenme özgürlüğü ve toplu iş sözleşmesi hakkı gasp edilmiş bir işçi sınıfının, geçiş sürecinin nasıl şekilleneceğine müdahil olması imkânsızdır. Sadece kâr hırsıyla ve neoliberal ajandalarla hareket eden hükümetlerin ve şirketlerin baskıcı yöntemleri, adil geçiş ihtimalini sabote etmektedir.

Adil bir geçişin hayata geçmesi için güçlü bir siyasi irade, tam şeffaflık ve adil bir yönetim şarttır. Hükümetler, işçilerin emeği üzerinden kâr devşiren şirketlere karşı değil, doğrudan halka karşı sorumlu olmak zorundadır. Bu demokratik zemin inşa edilmedikçe dönüşüm, zenginlerin ve egemenlerin çıkarlarına hizmet etmeye devam edecek; işçiler ise bir kez daha geride bırakılacaktır.

Sınıf Mücadelesinin ve İklim Adaletinin Ortak Cephesi

Adil geçiş, geniş ölçekli iklim adaleti mücadelesinin ayrılmaz bir parçasıdır. Özü itibarıyla iklim adaleti, işçi adaletidir. Küresel Güney'deki güvencesiz ve kayıt dışı emekçiler,

"Fosil Olma!" küresel gençlik iklim grevi (Youth Strike 4 Climate / Fridays for Future), İngiltere.

iklim krizinden en ağır darbeyi yiyen kesimler olmalarına rağmen, bu krize en az neden olanlardır. Bu durum, sorumluluk ile sonuçlar arasında devasa bir adaletsizlik üretmektedir. Küresel Kuzey, tarihsel emisyon suçları nedeniyle hesap vermeli ve Küresel Güney'deki adil geçişi finanse edecek mali kaynakları hibe olarak aktarmalıdır.

Ancak günümüzde adil geçiş fonlarının aslan payı, kamusal yararı değil özel sektörün çıkarlarını gözeterek büyük ölçekli projelere akıtılmaktadır. İşçi öncülüğündeki taban hareketleri ve topluluk temelli çözümler ise öksüz bırakılmaktadır. Adil geçişin başarısı; şeffaf, eşitlikçi ve kamusal yararı esas alan iklim finansmanı mekanizmalarına bağlıdır. Yeni borç yükleri yaratan ya da özelleştirme gibi neoliberal ezberleri dayatan modellere derhal son verilmelidir. Enerji ve kaynak demokrasisi tam da bunu söyler: Enerji bir kâr aracı değil, halkın yararına yönetilen kamusal bir değerdir.

Stratejik Önerilerimiz ve Yol Haritası

- **Güvenceli İstihdam Çerçevesi:** Düşük karbonlu ekonomiyi destekleyen, iklime duyarlı, insana yakışır işleri ve yaşanabilir ücretleri güvence altına alan yasal bir adil geçiş çerçevesi oluşturulmalıdır.
- **Emek Kalkanı Programları:** İklim felaketlerinden ve dönüşüm politikalarından etkilenen işçiler için nitelikli kamu hizmetlerine erişim, kamusal sosyal koruma, kayıp çalışma saatlerinin tazmini ve beceri dönüşümü (yeniden eğitim) programları derhal devreye sokulmalıdır.
- **Sendikal Özgürlüklerin Güvencesi:** Örgütlenme özgürlüğü ve toplu pazarlık hakkı eksiksiz korunmalıdır;

bu haklar olmadan baskıcı siyasi ortamlarda sosyal diyalog zemin bulamaz.

- **Masada Kesintisiz Temsil:** Sendikalar, ulusal katkı beyanları dahil olmak üzere tüm iklim ve enerji politikalarının hazırlanma süreçlerinde karar masasının asli unsuru olmak zorundadır.
- **Toplumsal Cinsiyet Odaklı Dönüşüm:** Cinsiyete dayalı iş bölümünü ve ataerkil engelleri yıkmayı hedefleyen, kadın liderliğini ön plana çıkaran, bakım emeğini tanıyan ve ücret adaletsizliğini kapatan dönüştürücü stratejiler benimsenmelidir.
- **Halkçı Çözümlere Öncelik:** Büyük şirketlerin çıkarlarına hizmet eden sahte çözümler ve yeşil aklama (greenwashing) girişimleri yerine; işçilerin, kadınların ve gençlerin öncülük ettiği yenilikçi, tabandan gelen iklim çözümleri fonlanmalıdır.
- **Borçlandırmaya Karşı Hibe Esası:** İklim finansmanının kredi değil, koşulsuz hibe şeklinde olması güvence altına alınmalı; gelişmekte olan ülkelerin borç sarmalı büyütülmemelidir. Kayıp ve Zarar Fonu, doğrudan en ön saftaki topluluklara ve mağdur işçilere kanalize edilmelidir.

Sendikal Hareketin Önündeki Görevler

- **Toplu Pazarlık Kapasitesinin Büyütülmesi:** İşçilerin işlerini ve geçim kaynaklarını korumak adına adil geçiş maddelerini toplu iş sözleşmelerinin ana unsuru haline getirmek ve bu yönde yeni mücadele yöntemleri geliştirmek.

→ **Sektörler Arası İttifaklar Kurmak:** Sistemsel değişim ve ortak mücadele adına sivil toplum örgütleri, akademi çevreleri ve demokratik kitle örgütleriyle güçlü dayanışma ağları inşa etmek.

→ **İşveren Nezdinde Savunuculuk:** Sadece sendika üyeleri arasında değil, işveren dünyasında da adil geçiş ilkelerinin aciliyeti konusunda farkındalık yaratmak ve kurumsal baskı kurmak.

→ **Kadın ve Genç Liderliği:** Dönüşüm mücadelesinde kadınların ve genç işçilerin örgütleyici gücünden, enerjisinden ve yaratıcılığın yararlanarak onları liderlik kademelerinde konumlandırmak.

→ **Aktif Lobi ve Politika Üretimi:** İklim ve enerji mevzuatlarının yapım süreçlerinde aktif savunuculuk yürüterek işçi sınıfının kırmızı çizgilerini yasalara işletmek.

<https://www.ituc-ap.org/resources/from-climate-crisis-to-climate-justice-securing-a-just-transition-for-asia-pacifics-workers-and-communities>

Kayıp ve Zarar Fonu (Loss and Damage Fund) Nedir?

İklim krizinin yol açtığı ve artık geri döndürülmesi ya da uyum sağlanması imkânsız olan yıkımların (ada devletlerinin sular altında kalması, kalıcı kuraklıklar, altyapı çökmeleri vb.) yaralarını sarmak için kurulan Birleşmiş Milletler (BM) destekli küresel finansman mekanizmasıdır. Sendikal hareket, bu fonların çok uluslu şirketlerin yeşil projelerine hibe edilmesi yerine, doğrudan geçim kaynaklarını ve işlerini yitiren ön saflardaki işçilere ve mülksüzleşen yerel topluluklara aktarılmasını savunur.

Enerji Demokrasisi (Energy Democracy) Nedir?

Enerji üretim ve dağıtım mekanizmalarının çok uluslu dev şirketlerin kâr hırsından ve piyasa tekelinden arındırılarak, kamusal bir değer olarak halkın ve işçilerin ortak yararına yönetilmesini savunan politik-ekonomik modeldir. Dönüşümün yönüne ve enerji politikalarına şirket seçkinlerinin veya uluslararası finans kuruluşlarının değil; işçilerin, sendikaların ve yerli halkların demokratik katılımıyla karar verilmesini hedefler.

Adil Geçişte Sendikaların Rolü: Güney Afrika'dan Dersler

Tamara Gausi

Güney Afrika, yaklaşık 15 yıldır küresel adil geçiş tartışmalarının en ön safında yer alıyor. Daha da önemlisi ülke, apartheid rejiminin yıkıldığı ve 1990'ların başında demokrasi şafağının söktüğü günden bu yana, Afrika kıtasında sosyal diyalogun ve kurumsal işçi temsilinin en güçlü kalesi olarak kabul ediliyor. Bu iki köklü unsur, Güney Afrika'nın 2025 yılındaki **Ulusal Katkı Beyanları** (Nationally Determined Contributions - NDC) hazırlama sürecinde de belirleyici bir rol oynadı.

Ülkede bu stratejik süreçten yasal olarak Ormancılık, Balıkçılık ve Çevre Bakanlığı sorumlu. Ancak sürecin demokratikleşmesinde, bağımsız ve yasal bir statüye sahip olan Başkanlık İklim Komisyonu'nun rolü hayati önem taşıyor. Devlet Başkanı Cyril Ramaphosa tarafından 2020 yılında kurulan bu üst komisyon; hükümeti, iş dünyasını, akademi-yi, yerel toplulukları, sivil toplumu ve örgütlü emeğin temsilcilerini aynı masa etrafında buluşturuyor. Temel hedef; düşük karbonlu ve iklim krizine karşı daha dirençli bir ekonomiye doğru adil, hakkaniyetli bir geçiş köprüsü inşa etmektir.

Güney Afrika Sendikalar Kongresi (Congress of South African Trade Unions - COSATU) Sosyal Kalkınma Politikaları Koordinatörü olan ve iklim değişikliği ile adil geçiş müzakerelerini yürüten Boitumelo Moletе, işçi sınıfını temsilen bu güçlü komisyonun üyesi olarak görev yapıyor. Moletе, yürüttükleri zorlu müzakere sürecini şu sözlerle aktarıyor:

“Güney Afrika'nın bir önceki ulusal katkı beyanı, metninde adil geçiş kavramına yer veren dünyadaki ilk örneklerden biri olması açısından tarihi bir öneme sahipti. Ancak biz, yeni dönem hedeflerinde bu kazanımın sadece korunmasını değil, radikal bir şekilde geliştirilmesini talep ettik. Çünkü hem ülke hem de işçiler olarak bu süreçte ne denli büyük bir pratik ve düşünsel mesafe katettiğimizi tüm dünyaya göstermek istiyorduk.”

Buradaki en kritik tarihsel eşik şuydu: Yeni ulusal katkı beyanı sadece ülkenin karbonsuzlaşma potansiyeline ve endüstriyel dönüşümüne odaklanmamalı, aynı zamanda sahadaki ve fabrikadaki işçilerin somut yaşam koşullarına doğrudan dokunmalıydı. Moletе bu kırmızı çizgiyi çok net ifade ediyor:

“Uluslararası iklim taahhütlerinin, en kırılgan kesimlerin aleyhine bir sopa gibi kullanılmasını istemiyoruz. İklim krizinin faturasını ve tüm yükünü zaten tarihsel olarak yoksul

topluluklar ile işçiler sırtlıyor. Üstelik iklim değişikliğinin yıkıcı etkileri karşısında onları koruyacak kamusal güvence ağırları da hâlâ yetersiz.”

Moletе'ye göre küresel iklim diplomasisi tamamen emisyon rakamlarına kilitlenmiş durumda. Ancak termik santrallerin ve maden tesislerinin kapatılmasının, o bölgedeki yerel halkın üzerindeki sarsıcı sosyal ve ekonomik etkilerine aynı düzeyde bütçe ve dikkat ayrılmıyor. Bu nedenle sendikaların en temel talebi; enerji dönüşümünün, işçilerin kendilerini yeni düşük karbonlu ekonomiye hazırlayabileceği, insani ve planlı bir hızla yürütülmesiydi. Ancak bu şekilde sosyal koruma ve insana yakışır iş gibi hayati başlıklar piyasa çarkları arasında ezilmekten kurtulabilirdi. Güney Afrika'nın resmi iklim metninde, iklim krizinin kadınlar üzerindeki orantısız etkilerine özel olarak yer verilmesi de sendikal hareket adına çok önemli bir kazanım oldu.

Sendikal hareketin kararlı mücadelesi sayesinde Güney Afrika, küresel adil geçiş kulvarında sadece alelade bir figür değil; kararlarına saygı duyulan öncü ve kurucu bir aktör haline geldi.

Hızlı Karbonsuzlaşmanın Yarattığı Yıkım: Komati Örneği

Ne yazık ki Güney Afrika, karbonsuzlaşma sürecinin planlanmadan, aceleyle getirilerek piyasanın insafına bırakıldığına ne gibi trajediler doğurabileceğini gösteren çok somut bir canlı laboratuvara sahip.

Komati, ülkenin kömür havzası olan Mpumalanga bölgesinde yer alan eski ve devasa bir kömürlü termik santraldi. Bu santral, 2022 yılında resmi olarak kapatıldı. Büyük vizyon projelerine göre burası; güneş, rüzgâr ve batarya depolama sistemlerini içeren örnek bir yenilenebilir enerji üssüne dönüştürülecekti. Dünya Bankası da bu dönüşüm projesine 497 milyon Amerikan doları tutarında devasa bir finansal destek sağladı. Kâğıt üzerindeki planlara göre; yeniden eğitim programları, yeni istihdam alanları ve topluluk projeleri sayesinde 15 bin insan refaha kavuşacaktı. Ancak sahadaki ilerleme tam bir fiyaskoya dönüştü ve süreç kaplumbağa hızıyla ilerledi.

Eski bir kömür santralinin soğutma kuleleri bungee jumping merkezi olarak kullanılıyor, Soweto, Güney Afrika.

Bu, Güney Afrika'da büyük ölçekli bir kömür santralinin ilk önemli kapatılma deneyimiydi. Molete'ye göre Komati, kapatma sürecinin "teknokratik bir acelecilikle" yürütüldüğünde neler olabileceğini gösteren son derece üzücü bir örnek:

"Komati'nin kapatılması esnasında işçiler ve yerel topluluklar, geleceğe dair tartışmaların ve karar mekanizmalarının tamamen dışında bırakıldı. Bu tasfiye sürecinde insanlar neye ihtiyaç duyduklarını, ailelerinin nasıl geçineceğini anlatma imkânı bile bulamadı."

Sınıfsal Mücadelede Doğru Dili Kurmak

Molete, özellikle maden ve enerji işçileriyle bu konuları konuşurken doğru bir dil ve retorik kullanılmasının hayati olduğunu vurguluyor:

"Ben işçilerle yaptığım toplantılarda asla 'tesis kapatma' ya da 'devreden çıkarma' gibi soğuk teknokratik ifadeleri kullanmıyorum. Çünkü bu kelimeler ekmeğinin peşindeki işçiler için doğrudan birer tehdittir. Mpumalanga'daki bir madenciye 'maden kapanıyor' dersiniz, o bunu doğrudan işsizlik, açlık ve ekonomik hayatı çöken hayalet kasabalar olarak görür. Bu yüzden biz, meseleyi düşük karbonlu ve iklim krizine karşı dirençli bir ekonomiye geçiş olarak kuruyoruz. Böyle bir dönüşüm, yerel ekonomilerin çeşitlenmesini ve kamusal yatırımlarla güçlenmesini temel alır. Biz bu işin sınıfsal ve sosyal boyutunu öne çıkarıyoruz ki işçiler kendilerini bu geleceğin dışlanmış mağdurları olarak değil, asıl öznelere olarak görebilsin."

Uyum Politikaları: İşçinin Hayatta Kalma Mücadelesi

Ulusal katkı beyanı tartışmalarında sendikaların masaya dayattığı bir diğer kritik başlık ise iklime uyum politikalarıydı. Molete ile 2025 yılının Ekim ayı sonunda, yani Brezilya'daki Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı'ndan (COP30) iki hafta önce yapılan görüşmede, sendika konfederasyonu metnin son halini henüz kurumsal olarak görmemişti. Ancak Çevre Bakanlığı'nın, işçi sınıfından gelen itirazların yanı sıra, Başkanlık İklim Komisyonu raporunu da dikkate aldığını belirtmişti.

Yine de metnin halka açıklanmadan önce Ulusal Meclis ve Parlamento onayından geçmek zorunda olması, sürecin demokratik şeffaflığı önünde bürokratik bir engel oluşturuyordu. Sendikalar, metnin uluslararası arenaya çıkmadan önce içeride işçilerin değerlendirmesine sunulması için kurumsal baskıyı sürdürüyor.

Adil Geçişin Dünyadaki Öncüsü

Güney Afrika, apartheid rejiminin bıraktığı o ağır, karanlık mirasla ve derin sınıfsal eşitsizliklerle hâlâ boğuşuyor. Bu sömürgeci mirasın temelinde istihdamın, ekonomik büyümenin ve enerji üretiminin tarihsel olarak kömür ile madencilğe göbekten bağımlı olması yatmaktadır. Buna rağmen ülke; insana yakışır iş, güvenli ve temiz enerji, güçlü altyapı, gıda güvencesi ve kamusal hizmetlere eşit erişim sağlayan bir gelecek kurmaya kararlı.

Bu vizyonun arkasında Güney Afrika işçi hareketinin tarihsel birikimi var. Güney Afrika Sendikalar Kongresi (COSATU), adil geçiş konusunda dünyadaki en deneyimli ve öncü sendikal yapılardan biri. Konfederasyon bu alana çok ciddi bir entelektüel ve finansal yatırım yaptı, kapsamlı araştırmalar yürüttü. Daha 2011 yılında ilk iklim değişikliği politikasını resmen kabul eden konfederasyon, o tarihten bu yana adil geçişin sadece enerji sektörüyle sınırlanmasına karşı çıkıyor; tüm ekonomiyi kapsayan, bütüncül bir yaklaşımı savunuyor. Yeniden eğitim, beceri dönüşümü, radikal ekonomik yönetim ve toprak reformu gibi başlıkların da bu çerçevede ele alınması gerektiğini vurguluyor. Sendika, bu devrimci yaklaşımını 2022 Kongresi'nde kabul edilen "İşçiler İçin Adil Geçiş: Yol Haritası" adlı politika belgesiyle kurum-sallaştırdı.

Kadınlar ve Gençler İçin Mücadele Rehberi

Konfederasyon, 2024 yılında adil geçiş süreçlerinde toplumsal cinsiyet adaletini ve gençlik boyutunu merkeze alan bir dizi pratik rehber yayımladı. Molete, sahada yürüttükleri çalışmayı şöyle özetliyor:

"İklim finansmanından sosyal mülkiyete kadar çok geniş bir spektrumda çalıştık. Devasa bir düşünsel emek ve saha araştırması yürüttük. Bizzat maden havzalarına, şantiyelere gittik; işçilerle yüz yüze konuştuk. Ardından, o karmaşık uluslararası iklim literatürünü üyelerimizin, tabanımızın anlayabileceği ve hak arayabileceği sınıfsal bir mücadele diline tercüme ettik."

Konfederasyon bünyesinde sadece bu alana odaklanmış, iki kıdemli koordinatör tarafından yönetilen özel bir uzmanlık ekibi bulunuyor. Boitumelo Molete sürecin sosyal ve kamusal boyutunu yürütürken, çalışma arkadaşı Tanya Van Mee-lis ise iş gücü piyasası ve istihdam boyutuna odaklanıyor. Ayrıca Konfederasyon Başkanı Zingiswa Losi de Uluslararası

Enerji Ajansı (International Energy Agency - IEA) bünyesindeki Temiz Enerji Çalışma Konseyi'nde eş başkanlık yürüterek bu Güney Afrika deneyimini küresel iklim diplomasisinin merkezine taşıyor.

Sınırları Aşan Sınıf Dayanışması

Güney Afrika işçi hareketinin bu birikimi yerel sınırları çoktan aşmış durumda. Konfederasyon, edindiği tüm acı ve tatlı dersleri Küresel Güney'deki ve Afrika kıtasındaki kardeş sendikalarla paylaşıyor. Adil Geçiş Ortaklığı süreçlerindeki finansal tuzakları açıkça masaya yatırıyor.

Bu doğrultuda Konfederasyon, 2025 yılının Ekim ayında "Adil Geçiş Üzerine Küresel Güney Buluşması"nı organize etti. 15 ülkeden 130'u aşkın sendika delegesini, iklim aktivistini, ilerici sivil toplum temsilcisini ve akademisyeni bir araya getiren bu tarihi zirve, emek öncülüğünde yeni bir uluslararası cephe kurmayı başardı. Kenya, Nijerya ve Somali gibi ülkelerin sendikalarıyla işçi merkezli ortak bir dil inşa edildi.

Boitumelo Molete, işçi sınıfının ulaştığı bu yeni eşiği gururla özetliyor:

"Yıllar içinde kurumsal kapasitemizi ve teorik birikimimizi muazzam düzeyde güçlendirdik. Bugün küresel sermaye ve hükümetlerle müzakere masasına otururken, geçmişte hiç olmadığımız kadar güçlü ve hazırlıklıyız. Biz artık adil geçiş kulvarında sadece alelade bir ses değiliz; sözü dinlenen, kararlarına saygı duyulan kurucu bir iradeyiz. Bize o karar alanlarını kolay kolay açmadıklarını biliyoruz, ama biz o barikatları yıkıp orada işçi sınıfı adına en etkili şekilde yer almayı çok iyi beceriyoruz."

<https://www.equaltimes.org/thanks-to-trade-unions-south>

Güney Afrika Sendikalar Kongresi (COSATU) Nedir?

1985 yılında, sömürgeci ve ırkçı apartheid rejimi döneminde işçi sınıfının direniş odağı olarak kurulan Güney Afrika'nın en büyük ve en köklü işçi konfederasyonudur. Yaklaşık 2 milyon üyeye sahip olan COSATU, ülkenin Nelson Mandela liderliğindeki tarihi ve demokratik dönüşümünde kurucu bir rol oynamıştır. Küresel sendikal hareket içinde "Adil Geçiş" (Just Transition) kavramını resmi politikalarına ve toplu iş sözleşmesi stratejilerine dahil eden, iklim krizini doğrudan bir sınıf mücadelesi ve kaynak egemenliği meselesi olarak ele alan dünyadaki ilk ve en deneyimli öncü emek örgütlerinden biridir.

Kuzey, Güney'e Olan Tarihsel Borcunu Ödeyecek mi?

Bernard Duterme

Nobel Ekonomi Ödülü sahibi Esther Duflo: "İklim değişikliğinden biz sorumluyuz; ancak bunun bedelini yoksul ülkeler hayatlarıyla ödüyor. Bu yıkımın maliyetini yılda en az 500 milyar Amerikan doları olarak hesaplıyorum" derken, Dubai'de düzenlenen 28. Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Konferansı'nda (COP28) onaylanan Kayıp ve Zarar Fonu'na mı atıfta bulunuyordu? Yoksa çok daha geniş bir çerçeveden, zengin devletlerin yoksul halklara karşı biriktirdiği "iklim borcuna", hatta bunun da ötesindeki o köklü "ekolojik borç" kavramına mı işaret ediyordu?

Ekolojik borç fikri, 1980'li yıllardan itibaren hem toplumsal hareketlerin hem de bilimsel çevrelerin gündeminde güçlü bir şekilde yer bulmaya başladı. Su, toprak ve orman gibi doğal varlıkların aşırı sömürülmesi, çevresel yıkım ve küresel kirlilik dalgaları üzerine yürütülen tartışmalar bu kavramı besledi. Meseleye daha soyut yaklaşan yorumlar, bu borcun ekosistemlere, canlılara ya da doğrudan gezegenin kendisine karşı olduğunu savunur. Daha siyasal ve sınıfsal yorumlarda ise borcun asıl muhatabı; Küresel Güney ülkeleri, yoksullaştırılmış halklar ve gelecek kuşaklardır.

Başka bir deyişle, sanayi devriminin başlangıcından bugüne dünya nüfusunun küçük bir azınlığının benimsediği üretim tarzı ve tüketim düzeyi sürdürülebilir değildir; çünkü tüketilen kaynakların büyük bölümü yenilenemez niteliktedir. Bu modelin tüm dünyaya yayılması mümkün de değildir; çünkü çevre üzerinde yarattığı yıkım ortadadır. İşte bu nedenle, söz konusu tarihsel ayrıcalıklara sahip olan azınlık, aynı imkânlarla hiçbir zaman erişememiş ve erişemeyecek olan çoğunluğa karşı açıkça borçlu hale gelmiştir.

Üstelik bu geniş kitlelerin durumu başka bir adaletsizlikle daha da ağırlaşmaktadır: Ekolojik ve iklimsel krizlerin yıkıcı sonuçlarını gündelik yaşamlarında en başta ve en sert biçimde göğüsleyenler yine onlardır. Oysa bu krizlerin baş sorumlusu, küresel zenginlerin üretim ve tüketim çılgınlığındaki aşırılıklarıdır.

Ekolojik Borcun İki Ahlaki Sütunu

Bu tarihsel borcun arkasında sarsılmaz iki ahlaki dayanak bulunur:

→ **Kaynak erişimindeki devasa eşitsizlik:** On yıllar boyunca tükenmez sanılan ancak sınırlı olduğu acı bir şekilde anlaşılan kıt kaynaklar, Küresel Güney

topraklarından zorla çekilip alınmıştır. Bu kaynaklar, Küresel Kuzey ülkelerindeki ekonomik büyümenin ve maddi refahın yakıtı yapılmıştır. Doğal varlıkların bir azınlık tarafından tekelleştirilmesi, diğer halkların bu zenginliklerden yararlanmasını tamamen engellemiştir.

→ **Yıkımın sorumluluğu ve sonuçları arasındaki çelişki:** Devasa ölçekte üretim ve tüketim yapan şirketlerin doğaya verdiği zarar ile küçük üreticilerin yarattığı tahribat kıyaslanamaz. Buna karşılık, ortaya çıkan çevre felaketleri büyük tüketicileri değil, en korumasız durumdaki küçük üreticileri ve yoksulları vurur. Fransız yazar Victor Hugo'nun bir zamanlar dediği gibi: "Zenginlerin cenneti, yoksulların cehenneminden yapılır." Her geçen gün yayımlanan yeni resmi raporlar, bu tarihsel çelişkiyi sayılarla bir kez daha belgelemektedir.

Zengin ülkelerin yoksul ülkelere ödemesi gereken ekolojik borç fikri, tam olarak bu sistemik adaletsizliğe bir yanıt niteliği taşır. Böyle bir borcun hukuken ve fiilen geri ödemesi, günümüz iklim hareketinin en temel hedefi olan "çevresel adaletin" sağlanması anlamına gelir. Bu adalet; tarihsel kalkınma eşitsizliklerini telafi etmeyi, en kırılgan toplulukların iklimsel sarsıntılara karşı direnç kazanmasını desteklemeyi ve bugüne kadar doğaya verilen zararların onarılmasını şart koşar. Ne var ki uluslararası toplumun ve zengin devletlerin bu konuyu meşruiyetiyle orantılı bir öncelik haline getirdiğini söylemek, gerçeği tamamen çarpıtmak olacaktır.

Faturayı Asıl Suçlular Ödesin

1992 yılında Rio de Janeiro'da düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda (Rio Dünya Zirvesi) küresel sorumluluk paylaşımının Ortak Fakat Farklılaştırılmış Sorumluluklar İlkesi adıyla kabul edilmesi, en azından diplomatik düzeyde, "daha fazla kirletenlerin" "daha az sorumlu olanlara" karşı bir borcu bulunduğunun örtük bir itirafıydı.

Aslında bu devrimci öneri, 1960'lardaki Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı'nda (United Nations Conference on Trade and Development - UNCTAD) ve 1974'teki Yeni Uluslararası Ekonomik Düzen girişiminde de gündeme gelmişti. Ancak Rio'daki zirvede, gelişmekte olan ülkelerin ısrarlı ve ortak mücadelesi sayesinde uluslararası çevre hukukunun temel bir taşı haline gelebildi. Zirve deklarasyonunun 7. İlkesi bu tarihsel sorumluluğu şöyle tanımlar:

Geleneksel su bitkisi hasadı, Bangladeş.

“Devletler, yeryüzü ekosisteminin sağlığını ve bütünlüğünü korumak amacıyla küresel bir ortaklık ruhu içinde iş birliği yapacaktır. Küresel çevresel bozulmaya yaptıkları farklı katkılar dikkate alındığında, devletlerin ortak fakat farklılaştırılmış sorumlulukları vardır. Gelişmiş ülkeler, toplumlarının küresel çevre üzerinde yarattığı baskılar ile ellerinde bulundurdukları teknolojik ve mali kaynaklar nedeniyle, sürdürülebilir kalkınmanın uluslararası düzeyde gerçekleştirilmesinde taşıdıkları tarihsel sorumluluğu kabul ederler.”

Kısacası bu ilke; hem ekolojik krizin insan kaynaklı nedenlerini açıkça tanımlar hem de hatalarının bedelini ödemekle yükümlü olan asıl sorumluları, yani gelişmiş sanayi ülkelerini işaret eder.

İklim krizinin faturasını neden asıl suçlular ödemiyor? Küresel Kuzey ülkelerinin ekonomik büyümesini besleyen doğal kaynak sömürsü, bugün yoksul halklar için bir hayatta kalma mücadelesine dönüştü. Ekolojik borç kavramının tarihsel gelişiminden, günümüzün “yeşil kapitalizm” aldatmacalarına uzanan kapsamlı bir analiz.

Bugün iklim krizinin sürekli küçümsendiği, insan kaynaklı olduğunun inkâr edildiği ya da sorumluluğun “hepimiz aynı gemideyiz” söylemiyle sulandırılmaya çalışıldığı düşünüldüğünde, bu ilke küçümsenemeyecek bir kazanımdır. Uluslararası toplum, otuz yılı aşkın bir süre önce net bir tarihi kayıt düşmüştür: İnsanlığın bir bölümü, yüksek kalkınma düzeyi ve yıkıcı tüketim alışkanlıkları nedeniyle diğer

bölgelere göre daha fazla suçludur ve geri kalan insanlığa karşı hesap vermek zorundadır. Bu fikir, bugün de inkârcı ve popülist söylemlere karşı en güçlü hukuki barikattır.

Ekolojik Borç Azalmıyor, Yeşil Kapitalizmle Büyüyor

Sanayi devriminden bu yana biriken bu ekolojik borç artık acilen tahsil edilmelidir. Ancak bugüne kadar kurulan çeşitli “yeşil fonlar”, bilim insanlarının gerekli gördüğü bütçelerin yanına yaklaşmayı bırakın, kendi ilan ettikleri komik hedeflerin bile çok gerisinde kalmıştır. Ayrılan kaynaklar da fiilen yapılan ödemeler de tam bir fiyaskodur.

Uluslararası Para Fonu (International Monetary Fund - IMF) analistlerine göre, gelişmiş ülkelerin 1959-2035 dönemi için gerçekleşen ve öngörülen karbondioksit salımları esas alındığında, biriken toplam iklim borcu 100 trilyon Amerikan dolarını aşmaktadır. Buna karşılık, mevcut küresel iklim finansmanı hâlâ yıllık 100 milyar dolar hedefine bile ulaşmamıştır. Hükümetler verdikleri sözlerden sürekli geri adım atmakta, bütçeleri başka sermaye önceliklerine kaydırmaktadır.

Zengin ülkelerin borçlarını ödemekteki bu isteksizliğinin ötesinde, Küresel Güney’den yükselen daha radikal bir eleştiri var: Kuzeyli kamu ve özel aktörlerin yoksul coğrafyalarda yürüttüğü sözde “yeşil” politikalar, sömürgeci uçurumu daha da derinleştirmektedir. Ekolojik borç geri ödenmek bir yana, “yeşil kapitalizm” ve “yeşil büyüme” adı verilen sahte çözümlerle daha da büyümektedir. Çünkü bu anlayış, ekolojinin liberal ekonomik düzenin birikim mantığı tarafından yeni bir sömürge sahasına dönüştürülmesine dayanır.

Bu sözde çevreci maskenin arkasında yatan yıkıcı pratikler şunlardır:

- **Doğanın finansallaştırılması:** “Koruma altındaki alanlar” adı altında topraklar yerel halka ve köylülere kapatılırken, zengin ekoturistlerin hizmetine sunulmaktadır.
- **Kirletme hakkı ticareti:** Şirketlere sözde orman plantasyonları veya karbon dengeleme mekanizmaları karşılığında endüstriyel kirliliğe devam etme hakkı (emisyon ticareti) satılmaktadır.
- **Yeşil çöller:** Monokültür tarım ve ihracata dönük endüstriyel ağaçlandırma projeleriyle biyoçeşitlilik yok edilmekte, yerel topluluklar mülksüzleştirilmektedir.
- **Doğal sermaye oyunu:** Ekosistemlerin hayati işlevlerine piyasa kurallarına göre yapay fiyatlar biçilmekte, doğa bir kâr ve spekülasyon nesnesine dönüştürülmektedir.

İktisatçı Esther Duflo’nun da vurguladığı gibi: “Her yeni iklim konferansında yoksul ülkelere 100 milyar dolar ayırma sözü veriyoruz. Oysa bu komik rakam, onlara verdiğimiz devasa zararın karşılığı olmaya yetmez. Dahası, bu para bile fiilen ödenmiyor.” Duflo’nun hesabına göre, geçmiş tarihsel suçlar bir kenara bırakılsa bile, sadece havaya salınan karbon nedeniyle yok edilen insan hayatlarının maddi karşılığı, Avrupa ile Amerika Birleşik Devletleri’ni yoksul ülkelerde her yıl 500 milyar dolarlık doğrudan bir tazminat borcuyla karşı karşıya bırakmaktadır.

Sonuç olarak, karşımızdaki tablo net bir siyasi gerçektir: Bu bir lütuf ya da uluslararası dayanışma meselesi değildir; Küresel Kuzey açıkça borçludur. Ortada acil, devasa, sömürgeci geçmişe dayanan ve inkâr edilemez bir ekolojik-ahlaki borç vardır.

<https://www.equaltimes.org/will-the-north-ever-repay-its>

Ekolojik Borç (Ecological Debt) Nedir?

Sanayileşmiş zengin ülkelerin (Küresel Kuzey), tarihsel kalkınma ve sermaye birikim süreçlerinde Küresel Güney’in doğal kaynaklarını sömürerek, ekosistemlerini tahrip ederek ve küresel atmosferi sera gazlarıyla doldurarak dünyanın geri kalanına karşı biriktirdiği tarihsel, hukuki ve ahlaki borçtur. Bu kavram; iklim krizinin faturasını Küresel Güney’e kesen neoliberal politikalara karşı, gelişmiş ülkelerin yoksul ülkelere doğrudan, koşulsuz finansal tazminat (hibe) ve teknoloji transferi yapması gerektiğini savunan kurumsal ve sınıfsal bir barikattır.

Kirletme Hakkı Ticareti ve Karbon Dengeleme (Carbon Offsetting) Nedir?

Çok uluslu şirketlerin veya zengin devletlerin, kendi sanayi tesislerindeki karbon emisyonlarını radikal biçimde azaltmak yerine, Küresel Güney’de ucuz ağaçlandırma projelerini fonlayarak ya da karbon kredisi satın alarak kendi çevre suçlarını kağıt üzerinde “sıfırlama” mekanizmasıdır. Sendikal hareket ve çevre örgütleri, bu sistemi asıl kirleticilere küresel sömürüye ve endüstriyel kirliliğe yasal olarak devam etme meşruiyeti sunan sahte, piyasacı bir “yeşil kapitalizm” aldatmacası olarak nitelendirir ve reddeder.

İklim Krizi ve İspanya'nın Yeni İş Kanunu

Marouane Laabbas-el-Guennouni, Kalina Arabadjieva

İklim bilimcilerin on yıllardır yükselttiği çığlıkların da ortaya koyduğu üzere, insan kaynaklı iklim krizinin tetiklediği aşırı hava olayları hem sıklık hem de şiddet bakımından yıkıcı bir ivme kazanıyor. Amerika Birleşik Devletleri ve Kanada'daki devasa orman yangınları, Brezilya'yı kavuran ağır kuraklık dalgaları, Avrupa genelinde rekorlar kıran aşırı sıcaklar ve son olarak İspanya'da yaşanan felaket boyutundaki seller, bu küresel ekolojik altüst oluşun en somut göstergeleridir. Binlerce insanın yaşamına mal olan bu afetler; kitlesel göçleri, telafisi olmayan ekonomik çöküşleri ve geri döndürülemez bir çevresel yıkımı beraberinde getiriyor.

Bu ağır tablo karşısında Avrupa'daki politika yapıcılarının, yalnızca emisyon azaltım hedeflerine kilitlenmekten vazgeçip iklime uyum politikalarına acilen ağırlık vermesi gerekiyor. Avrupa Yeşil Mutabakatı (European Green Deal) bünyesinde bir uyum stratejisi barındırsa da Avrupa Birliği'nin (European Union - AB) son beş yılda attığı adımların neredeyse tamamı sera gazı emisyonlarını düşürmek gibi teknik hedeflerle sınırlı kaldı. Oysa bugün asıl yoğunlaşılması gereken hayati alan; iklim krizinin doğrudan fabrikaları, şantiyeleri ve ofisleri vuran sarsıcı etkileridir, yani doğrudan işçi sağlığı ve iş güvenliğidir.

İklim krizi yalnızca ekosistemi değil, çalışma hayatının yapısal kurallarını da kökten dönüştürüyor. Avrupa'da emekçileri aşırı sıcaklar, ani afetler ve yeni ekolojik risklere karşı koruyacak kapsamlı bir yasal barikat hâlâ eksikken, İspanya'da yürürlüğe giren yeni yasal düzenlemeler tüm kıta için tarihi bir emsal oluşturuyor.

Çalışma alanlarındaki riskler çok boyutlu bir tehdit kuşağı oluşturuyor: Aşırı sıcaklar, şiddetli fırtınalar, yüksek ultraviyole ışınları, solunamaz hale gelen hava kirliliği ve küresel ısınmayla yayılan vektör kaynaklı hastalıklar bu tehditlerin başında geliyor. Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organization - ILO) verileri bu acı gerçeği çarpıcı bir şekilde ortaya koymaktadır: Dünya genelinde en az 2 milyar 410 milyon işçi, her yıl çalışırken aşırı ısıya ve ısı stresi maruz kalmaktadır. Dolayısıyla, işçiler için güçlü yasal güvencelerin oluşturulması, iklim krizine uyum çabalarının en temel sınıfsal bileşeni olmak zorundadır.

İspanya hükümetinin, Valensiya kentinde meydana gelen sel felaketinin ardından attığı adım, bu anlamda dünyaya örnek olacak niteliktedir. İspanya hükümeti, çıkardığı acil

kraliyet kararnamesiyle afetten etkilenen emekçiler için geçici çalışma ve sosyal güvenlik önlemlerini içeren kurumsal bir "Çalışma Kalkanı" inşa etti. Bununla da kalmayıp, gelecekte yaşanabilecek benzer ekolojik felaketler için kalıcı yasal düzenlemeleri devreye soktu. İspanya'nın bu devrimci yaklaşımının, Avrupa Birliği'nin (AB) tamamında zorunlu bir model olarak ele alınması gerekmektedir.

İspanya'nın "Çalışma Kalkanı" Reformunun Dört Temel Sütunu

İspanya'daki yeni yasal düzenlemenin kalıcı nitelikteki dört maddesi; iklim krizine karşı mücadelede işçi haklarının, sosyal korumanın, sendikal katılımın ve toplu pazarlığın ne kadar belirleyici olduğunu açıkça kanıtlıyor:

- **Ücretli "iklim izni" hakkı:** İşçilerin, kamu otoritelerinin kararları veya ölümcül hava koşulları nedeniyle iş yerine gidemediği durumlarda, en az dört güne kadar kesintisiz ve ücretli "iklim izni" kullanma hakkı yasalaştı. Gerekli durumlarda uzatılabilen bu sürenin sonunda, eğer uzaktan çalışma yoksa sözleşmenin askıya alınması veya çalışma saatlerinin azaltılması gibi seçenekler devreye giriyor; tüm bu süreçler devlet güvenceli gelir koruma mekanizmalarıyla destekleniyor.
- **İşverene erken uyarı bildirim zorunluluğu:** İşverenlere, yaklaşan afet ve olumsuz hava koşullarına ilişkin resmi uyarıları anında çalışanlara bildirme hukuki yükümlülüğü getirildi. Bu kural, mevcut işçi sağlığı ve güvenliği (İSG) mevzuatındaki bilgilendirme ve danışma kurallarıyla entegre edildi. Böylece, devletin erken uyarı sistemleri ile sahadaki işçi arasında, işveren üzerinden bağlayıcı bir hayati iletişim kanalı kuruldu.
- **Toplu iş sözleşmelerinde "afet eylem planı" şartı:** Düzenleme, toplu iş sözleşmeleri yoluyla doğal afetler ve aşırı hava olaylarına karşı riskleri önlemeye dönük somut acil eylem planlarının hazırlanmasını yasal bir zorunluluk haline getirdi. Bu hüküm; iş yerlerinin iklim krizine karşı dönüşümünde sendikaların ve toplu pazarlık mekanizmalarının oynadığı kilit rolü resmi olarak tanımaktadır.
- **Kapsayıcı iklim koruma yasası taahhüdü:** Hükümet, 12 ay içinde emekçilerin iklim değişikliği kaynaklı tüm risklere karşı korunmasını güvence altına alacak bütüncül ve kapsamlı bir üst yasal çerçeve hazırlamayı taahhüt etti. Bu, Avrupa işçi hareketi tarihi açısından benzeri görülmemiş bir kazanımdır. Bugün Avrupa'da

iklim kaynaklı riskleri bütünlüklü bir şekilde ele alan hiçbir üst/ortak yasal çerçeve bulunmuyor; Yunanistan'ın açık havada çalışmaya getirdiği geçici kısıtlamalar gibi adımlar son derece parçalı ve yetersiz kalıyor.

Atılması Gereken Adımlar

Bugüne kadar Avrupa Birliği (AB) düzeyindeki iklim-emek tartışmaları, sadece net sıfır emisyon hedeflerine geçişin yaratacağı istihdam kayıpları ve sosyal adalet söylemleriyle sınırlı kaldı. Oysa İspanya'nın bu tarihi kararnamesi, iklim krizinin doğrudan çalışma koşullarını bozduğunu ve can güvenliğini tehdit ettiğini kabul etmesi bakımından devrimci bir eşittir.

Avrupa Birliği'nin (AB) mevcut işçi sağlığı ve güvenliği (İSG) mevzuatı, ekolojik tehlikeleri son derece parçalı ele alıyor ve karşı karşıya kalınan risklerin iklim kriziyle olan

doğrudan bağına kurmuyor. Etkili bir koruma kalkanı inşa etmek için bu bağın yasal olarak tescillenmesi şarttır.

Valensiya'daki seller sırasında işçilerin canını kurtarmak için barikat kuran sendikalar, iklim kaynaklı tehlikelere karşı koruma talebini sürekli en üst perdeden savunmaya devam ediyor. **Avrupa Sendikalar Konfederasyonu** (European Trade Union Confederation - ETUC) tarafından yapılan, aşırı ısı stresine karşı birlik genelinde bağlayıcı mevzuat çıkarılması yönündeki kararlı çağrı, bu haklı talebin en somut kanıtıdır.

Son andaki felaketlere verilen geçici acil tepkiler yerine, önleyici ve yapısal bir risk yönetimini esas alan İspanya modeli, tüm Avrupa hükümetleri tarafından derhal yasalaştırılmalıdır. İşçilerin canı, piyasanın insafına bırakılamaz!

<https://www.socialeurope.eu/climate-change-adaptation-means-rights-for-workers>

Çalışma Kalkanı (Escudo Laboral) Nedir?

İspanya hükümetinin büyük kriz ve afet dönemlerinde (Covid-19 Pandemisi ve Valensiya sel felaketi gibi) emekçilerin işten çıkarılmasını yasaklayan, gelir kayıplarını devlet bütçesinden karşılayan ve şirketlerin kriz maliyetini işçiye yüklemesini engelleyen kurumsal acil koruma mevzuatıdır. İklim krizine uyum tartışmalarında, ekolojik felaketlerin birer “emek yıkımına” dönüşmesini engelleyen en radikal yasal bariyerlerden biri olarak kabul edilir.

Isı Stresi (Termal Stres / Heat Stress) Nedir?

Vücudun, ortamdaki aşırı yüksek sıcaklık ve nem nedeniyle kendi iç ısını dengeleyemez hale gelmesiyle ortaya çıkan, organ yetmezliklerine ve iş kazalarına yol açan ölümcül mesleki sağlık riskidir. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) standartlarında, özellikle açık havada çalışan inşaat, tarım, liman işçileri ile kapalı alandaki tekstil ve metal işçilerini vuran, iklim krizine bağlı en yaygın iş sağlığı felaketi olarak tanımlanır.

İspanya Çalışma ve Sosyal Ekonomi Bakanlığı

İspanya'da Ocak 2020'den bu yana Başbakan Yardımcısı ve Çalışma ve Sosyal Ekonomi Bakanı olarak görev yapan Yolanda Díaz Pérez, sendikalarla ortak mutabakat halinde ülkede tarihi reformlara imza atmıştır. Bakanlık; Valensiya'daki sel felaketinden sonra işçileri koruyan “Çalışma Kalkanı” paketini devreye sokmanın yanı sıra, geçici ve güvencesiz sözleşmeli çalışmayı ciddi biçimde kısıtlayan 2022 İş Kanunu Reformu'nu hayata geçirmiş, asgari ücreti altı yılda %54 oranında artırmış ve Mart 2026'da kooperatifler ile enerji topluluklarını güvence altına alan kapsamlı Sosyal Ekonomi Yasası'nı yürürlüğe koymuştur.

Yeni Toplumsal Sözleşme ve İklim

Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu Kongre Kararları Analizi

Dünya sendikalarının COP süreçlerine ve küresel iklim krizi-ne yönelik yaklaşımlarını değerlendirirken, küresel işçi sınıfının en büyük çatı örgütü olan Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu'nun (International Trade Union Confederation - ITUC) konuyla ilgili kongre kararlarını da incelemekte büyük fayda var. Dünya çapında yaklaşık 200 milyon işçiyi temsil eden ve COP toplantılarını yakından takip eden ITUC, hem güncel yayınlarıyla hem de resmi kongre belgeleriyle iklim krizi ve adil geçiş konusundaki kararlı tutumunu açıkça ortaya koyuyor.

İklim ve İstihdam Politikaları Kararları (Melbourne, 17–22 Kasım 2022)

COVID-19 Pandemisi; finansal ve kurumsal düzenlemelerinde devasa açıklar barındıran bu çökmüş ekonomik sistemin merkezindeki eşitsizlikleri ve adaletsizlikleri acımasızca açığa çıkarmış ve daha da derinleştirmiştir. Ekonomiyi insanlığın hizmetine sunmak, insanları ve gezegeni topyekûn bir yıkım tehdidinden kurtarmak için Yeni Bir Toplumsal Sözleşme inşa etmek her zamankinden daha acildir.

Bu sözleşme ancak örgütlü emeğin gücüyle hayata geçirilebilir; çünkü Yeni Bir Toplumsal Sözleşme; demokrasinin, eşitliğin, ortak refahın ve dünya halklarının karşı karşıya olduğu krizlere karşı direnebilmesinin yegane temelidir.

İklim değişikliği her geçen gün hızlanmaktadır; yaşamları ve geçim kaynaklarını yok etmekte, aşırı hava olaylarını tetiklemekte, yaşam alanlarını tahrip etmekte ve halk sağlığı üzerinde yeni riskler yaratmaktadır.

Adil Geçiş, iklim değişikliğiyle mücadelenin merkezinde yer alan temel bir ilke olarak kabul edilmiştir. Dünyanın her bölgesindeki sendikalar; net sıfır karbon ve sıfır yoksulluk hedefleyen bir geleceği inşa etmek için Adil Geçiş ilkeleri doğrultusunda kararlılıkla çalışmaktadır.

Küresel ekonomide ve toplumlarda görülen başlıca kırıma hatları, ITUC Kopenhag 2018 Kongre Bildirgesi'nde de vurgulandığı üzere, on yıllardır yerleşmiş durumdadır. Kopenhag'dan bu yana dünya, sendikal eylemin her düzeyde hayati önem taşıdığı, birbirini besleyen ve iç içe geçen üç küresel kriz dalgasıyla sarsılmaktadır:

1. İklim Değişikliği
2. Pandemiler ve Küresel Sağlık Krizleri
3. Teknolojik Dönüşüm

Eylemsizliğin Bedeli ve Küresel Tıkanma

Küresel ısınma can almaya ve geçim kaynaklarını kurutmaya devam etmektedir; kapsamlı ve radikal adımlar atılmadığı takdirde gezegeni insanlık için tamamen yaşanamaz hâle getirme tehdidi taşımaktadır. Kriz, mevcut istihdamı yok ettiği gibi gelecekteki iş güvencesini de tehlikeye atmaktadır. Aşırı hava olayları artık gündelik birer gerçek haline gelmiş; kutuplarda ve tundralarda geri döndürülemez erime süreçleri başlamış, biyolojik çeşitlilik dramatik biçimde azalmıştır.

Her yıl on milyonlarca iklim mültecisi yerinden edilmektedir ve bu sayı tırmanmaya devam etmektedir. Bugün iklim krizine karşı eylemsiz kalmanın insani ve ekonomik maliyeti, atmosfer dengesini yeniden kurmak için yapılması gereken küresel yatırımların maliyetini katbekat aşmaktadır.

Ekonomiyi insanlığın hizmetine sunmak, insanları ve gezegeni topyekûn bir yıkım tehdidinden kurtarmak için Yeni Bir Toplumsal Sözleşme inşa etmek her zamankinden daha acildir!

Mevcut politikalarla dünya, küresel sıcaklık artışını 1,5°C'nin altında tutma hedefini kaçırma riskiyle karşı karşıyadır ve bunun neticeleri yıkıcı olacaktır. Paris Anlaşması kapsamındaki taahhütlerine ve küresel ısınmanın kanıtlarına rağmen, birçok ülke emisyon azaltımı ile iklim uyumu hedeflerini içeren Ulusal Katkı Beyanları (Nationally Determined Contributions - NDC) doğrultusundaki yükümlülüklerini yerine getirmekten kaçınmaktadır.

İklim krizine karşı en savunmasız olan yoksul ülkeler, hem gerekli mali kaynaklardan hem de uluslararası dayanışmadan mahrum bırakılmaktadır. Pek çok yatırımcı ve şirket, net sıfır emisyon taahhütlerini kamuoyu önünde vitrin malzemesi yaparken, karbon yoğun sektörler başta olmak üzere dönüşüm adımlarını kasten geciktirmektedir. Sendikalar ise Adil Geçiş alanında gündemi kararlılıkla ileri taşımış; sanayi sektörlerinin ve kentlerin karbonsuzlaştırılmasını müzakere ederken, bu dönüşüm sürecinde insana yakışır işlerin güvence altına alınmasını sağlamıştır.

Özelleştirme ve metalaştırma odaklı neoliberal iklim ve enerji politikaları, sera gazı emisyonlarındaki artışı durdurmakta tamamen başarısız olmuş; aksine tüketiciler ve sanayi için enerji maliyetlerinin fahiş biçimde artmasına yol

Tarım araçları ve arka planda rüzgar türbinleri, Hollanda.

açmıştır. Giderek yayılan enerji yoksulluğu; yenilenebilir enerji kapasitesinin hızla geliştirilmesi ve enerjiyi herkese kesintisiz ulaştıracak verimli, kamusal iletim sistemlerinin inşa edilmesiyle çözülmelidir. Hükümetler ve kamu otoriteleri, enerji yoksulluğunu ve güvencesizliğini ortadan kaldırma yükümlülüğünü derhal yerine getirmelidir. Enerjiye erişim temel bir insan hakkıdır.

Ayrıca ormansızlaşma, biyolojik çeşitlilik kaybı, su yolları ile okyanusların kirlenmesi ve diğer ekolojik tahribat biçimleri kesin olarak durdurulmalı ve tersine çevrilmelidir. Kronik su kıtlığı, geniş nüfus kitlelerini kuraklık ve kıtlığa karşı tamamen savunmasız bırakmaktadır.

Kongre'nin Karar ve Taahhütleri

ITUC 5. Dünya Kongresi delegasyonu şu maddeleri taahhüt eder:

- **Aciliyet:** İnsanlığı ve biyosferi korumak adına, iklim değişikliğiyle mücadelenin ertelenemez bir aciliyet taşıdığını yeniden teyit eder.
- **Gelecek kuşaklar:** İklim konusunda harekete geçmemenin gençliğe ve gelecek nesillere bir ihanet olduğunu ilan eder. Sendikalar, adil ve sürdürülebilir bir geleceği güvenceye almak için gençliğin kitlesel seferberliğini ve örgütlenmesini kayıtsız şartsız desteklemelidir.
- **Dönüştürücü politikalar:** Tüm hükümetlerin, iklim krizini tersine çevirmek adına tüm ekonomik faaliyetlerin karbonsuzlaştırılmasını sağlayan dönüştürücü politikaları uygulamasını; uluslararası düzeyde üzerinde

uzlaşılan taahhüt ve hedefleri yakalamasını ve aşmasını talep eder.

- **Merkezde adil geçiş:** Sendikaların tam katılımıyla yürütülecek bir Adil Geçiş sürecinin iklim mücadelesinin kalbinde yer alması gerektiğinde ısrar eder; çünkü iklim krizi bu mekanizma işletilmeden tersine çevrilemez.
- **Nitelikli istihdam:** Adil Geçiş eksenli iklim eylemlerinin yeni istihdam alanları yarattığını, nitelikli ve eğitilmiş bir iş gücünü desteklediğini kabul eder.
- **Kamu mülkiyeti:** Enerji altyapısı ve hizmetlerinde kamu mülkiyetinin korunması, geri kazanılması ve genişletilmesi için çalışmayı taahhüt eder.
- **İşverenlere sorumluluk:** İşverenleri; sendikalarla istişare içinde, toplu iş sözleşmeleri ve sosyal diyalog yoluyla net sıfır karbon stratejileri benimsemeye çağırır.
- **Finansal sorumluluk:** Uluslararası ticaret ve yatırım politikalarının, ayrıca emeklilik fonları da dahil olmak üzere tüm yatırımcıların, sıfır karbon ve sıfır yoksulluk hedefli bir geleceğin zorunluluğunu desteklemesini talep eder.
- **Teknoloji ve hibe desteği:** Tüm ülkelerin ekonomilerini adilce dönüştürebilmesi ve insana yakışır işler yaratabilmesi için teknoloji transferinin, hibe ve kredilerde destekleyici hükümlerin uygulanmasında ısrar eder.
- **Küresel dayanışma:** En yoksul ve en kırılgan ülkelerde iklim uyumu ve emisyon azaltımı eylemlerine yönelik

küresel kaynakların seferber edilmesinin ve Adil Geçişin desteklenmesinin önemini yeniden teyit eder.

- **Kayıp ve zarar:** İklim değişikliği kaynaklı kayıp ve zarar süreçleri için adil bir tazmin mekanizmasını destekler.
- **Fosil sübvansiyonlarına son:** Fosil yakıt şirketlerine yönelik israf niteliğindeki kamu sübvansiyonlarına derhal son verilmesini, fahiş kâr elde etmelerinin önlenmesini, hanelerin enerji yoksulluğuna karşı korunmasını ve kamu alımlarının iklim eylemini desteklemesini talep eder. Yatırımcıların ise sermayelerini, fosil yakıtlardan adil geçişi ve istihdam güvencelerini temel şart koşacak biçimde yapılandırmasını zorunlu kılar.
- **Becerilere yatırım:** Adil Geçişi güvenceye almak için gerekli mesleki beceri yatırımları ile yaşam boyu öğrenme imkanlarının eksiksiz sağlanması çağrısında bulunur.
- **İşyeri ittifakları:** Sendikaların her bölgede, toplumsal ittifaklar içinde ve iş yeri düzeyinde yürüttüğü başarılı çalışmaları selamlar; buna “İş yerlerimizi iklim ve istihdam açısından güvenceye alalım” (Climate- and Employment-Proof Our Workplaces) girişimlerine katılımı da dahil eder.

Ulusal İstihdam ve Kaynak Planlaması

Kongre, tüm hükümetlere —sendikalarla istişare içinde— Adil Geçiş temel alan ekonomik toparlanma planlarının bir parçası olarak ulusal istihdam planları oluşturma ve uygulama çağrısı yapar. Bu planlar; iklim dostu yeşil istihdamın yaratılmasını sağlamalı, sağlık ve bakım hizmetleri ile iklim dostu altyapıya yönelik kamu öncülüğündeki yatırımlara öncelik vermeli ve uygun sosyal koruma kalkanlarıyla desteklenen istihdamı koruma tedbirlerini içermelidir.

Kongre, hükümetlere —uluslararası kurumların desteğiyle— istihdam yoğun iklim eylemi için yeni teknolojilerin kullanımını azami düzeye çıkarma, teknoloji transferinin önündeki engelleri kaldırma ve bu transferi teşvik edecek güçlü mekanizmalar oluşturma çağrısında bulunur.

Kongre, ulusal askeri harcamaların azaltılmasını; bu kaynakların eğitim, sağlık ve sosyal koruma gibi toplumsal faydası yüksek alanların yanı sıra insana yakışır, iklim dostu işlere yönelik yatırımlara yeniden tahsis edilmesini net bir dille talep eder.

www.ituc-csi.org/5co-final-statement-en

Yeni Bir Toplumsal Sözleşme (A New Social Contract) Nedir?

ITUC 5. Dünya Kongresi'nin ana eksenini oluşturan; mevcut çökmüş neoliberal ekonomik modelin yarattığı küresel eşitsizliklere, iklim krizine ve güvencesizliğe karşı işçi sınıfının bayrak açtığı kurumsal manifestodur. Bu sözleşme; iklim eyleminin merkezine “Adil Geçiş” ilkelerini yerleştirerek; herkes için insana yakışır ve sendikalı iş güvencesi sağlamayı, evrensel sosyal koruma kalkanları kurmayı, emeğin hakkını piyasa çarklarına karşı savunmayı ve başta enerji altyapısı olmak üzere hayati kamu mülkiyetini geri kazanmayı hedefler.

Adil Geçiş Neden Şart?

Avustralya Sendikalar Konfederasyonu (ACTU) Raporu

İklim değişikliğiyle mücadele kapsamında atılan adımlar, gelecekte çok sayıda yeni yeşil iş alanı yaratma potansiyeline sahip. Ancak bu dönüşüm piyasanın kendi haline bırakılırsa, yüksek emisyonlu sektörlerin küçülmesiyle birlikte bazı havzalarda sarsıcı iş kayıpları yaşanacak ve yerel ekonomiler ağır darbeler alacaktır. Şimdiden öngörülebilir bu somut gerçeğe karşı, hükümetlerin dönüşümden etkilenecek işçilere ve topluluklara zamanında ve planlı destekler sunması hayati bir zorunluluktur.

Avustralya Sendikalar Konfederasyonu'na (Australian Council of Trade Unions - ACTU) göre, bu süreci doğru yönetmenin ilk şartı güçlü bir kamusal ve kamu planlamasıdır. Bu doğrultuda, dönüşümün stratejik takvimini yapacak; işçilerin beceri dönüşümüne, mesleki eğitimine ve yeni iş kollarına geçişine rehberlik edecek bağımsız bir "Adil Geçiş Kurumu" kurulmalıdır. Bu kurum, aynı zamanda krizden etkilenecek bölgelerin ekonomisini çeşitlendirecek kamusal yatırımlara da öncülük etmek zorundadır.

Plansız Kapanışlar İşçiyi Vuruyor

ACTU'nun ısrarla dikkat çektiği nokta şu: Enerji dönüşümünün en ağır yükünü; kömürlü termik santrallerde çalışan işçiler, aileleri ve bu tesislere bağımlı yerel topluluklar sırtlanacak. Avustralya'da hâlen aktif olan 18 kömürlü termik santralin kapatılması, sadece fabrikadaki istihdamı değil, o bölgelerdeki tüm sosyal ve ekonomik yaşamı derinden etkileyecektir. Hükümetler kömür sektöründeki iş kayıplarından sıkça bahsetse de işçileri koruyacak somut politikalar geliştirmekte aynı kararlılığı göstermiyor. Oysa adil geçiş, alelade bir vaat değil; önceden ve titizlikle tasarlanması gereken somut bir süreçtir.

İklim politikaları istihdamı büyütebilir; ancak plansız bir enerji dönüşümü işçilere, ailelere ve kömür havzalarına ağır bedeller ödetir. Sendikalara göre adil geçiş; sıkı bir kamu planlaması, güçlü yatırımlar ve hak temelli politikalardan oluşan kurumsal bir mekanizma gerektirir.

ACTU, bu konuda Almanya örneğini referans gösteriyor. Almanya, taş kömürü madenlerini kapatırken süreci yirmi yıla yayılan planlı bir stratejiyle yürüttü. Devasa kamu yatırımları, kurumsal destekler ve önceden tasarlanmış geçiş

programları sayesinde, tek bir işçi bile zorla işten çıkarılmadan süreç başarıyla tamamlandı.

Bu tarihi örnek, sendikal hareketin temel tezini kanıtıyor: Asıl sorun tesislerin kapanması değil, bu kapanış sürecinin nasıl yönetildiğidir. Güçlü bir kamu iradesi ve planlama eşliğinde işçi haklarını korumak pekâla mümkündür.

Adil Geçiş İçin Atılması Gereken Temel Adımlar

ACTU'nun raporuna göre, termik santrallerin düzenli bir takvimle kapatılması ve adil bir geçiş sağlanması için şu adımların derhal atılması gerekiyor:

- **Zorunlu işten çıkarmalara son verilmeli:** İlk şart, santral işletmecilerinin zorunlu işten çıkarmaya başvurmuyacağını taahhüt etmesidir. En etkili yöntemlerden biri, bölgedeki diğer enerji tesisleriyle ortak "gönüllü ayrılma" programları oluşturmaktır. Bu sayede, kapanmayan santrallerdeki emekliliği yaklaşan işçiler teşvik edilerek, kapanacak tesislerdeki genç işçilere istihdam alanı açılabilir. Geçmişte Hazelwood santralinin kapanışında uygulanan benzer bir program, kötü tasarlandığı için hedeflenen 150 işçinin yerleştirilmesini sağlayamamıştı. Bu da gösteriyor ki, bir geçiş sadece ilan etmek yetmez; onu güçlü mekanizmalarla uygulamak gerekir.
- **Kapanış kararları yıllar öncesinden ilan edilmeli:** Kapanış kararlarının son dakika sürprizi olarak açıklanmasına kesinlikle karşı çıkan ACTU, uzun ve bağlayıcı bildirim süreleri talep ediyor. Örneğin, AGL şirketinin Liddell santrali için uyguladığı 5 yıllık bildirim süresi; yeni üretim kapasitelerinin kurulması, işçilerin eğitilmesi ve alternatif alanlara yönlendirilmesi için hayati bir zaman kazandırdı. Emekçilerin hayatı ani kararlarla altüst edilemez. Geçiş, kamu denetimi altında ve şeffaf yürümek zorundadır.
- **Saha rehabilitasyonu yeni bir istihdam kapısıdır:** Kapanan maden ve santral sahalarının doğaya yeniden kazandırılması (rehabilitasyon), adil geçişin gizli kalmış bir fırsattır. ACTU'ya göre bu alanlar için bütçesi ayrılmış kapsamlı projeler hazırlanmalıdır; çünkü sahaların onarımı ciddi bir yeni istihdam alanı yaratır. Nitekim Hazelwood maden sahasının onarım sürecinin on yıl sürmesi bekleniyor ve burada şimdiden 200'e yakın taşeron işçi çalışıyor. Doğru planlama, kaybı kazanca dönüştürebilir.

Yok Oluş İsyanı eyleminden; daire içindeki kum saati figürüyle iklim krizi ve kitlesel yok oluş karşısında gezegen için zamanın hızla tükendiğini simgeleyen Yok Oluş Sembölü (Extinction Symbol), Nürnberg, Almanya.

→ **Eğitim ve beceri dönüşümü için kamusal kaynak şart:**

Enerji dönüşümünün işçiler açısından en kritik halkası eğitimidir. İşçilerin yeni sektörlerde yer bulabilmesi için hem kesintisiz maddi destek hem de nitelikli mesleki eğitim programları sunulmalıdır. Kamu eliyle desteklenen bu mekanizmalar kurulmadığı süreçte, “yeni yeşil işler” söylemi içi boş bir vaatten ibaret kalacaktır.

→ **Kömür havzaları kaderine terk edilemez:** Dönüşüm planlanırken sadece tek tek işçiler değil, bir bütün olarak o bölgelerin geleceği düşünülmelidir. Yeni altyapı yatırımları, eğitim kurumları ve kamu hizmetlerinin o havzalara taşınmasını içeren bölgesel sanayi politikaları şarttır. Aksi takdirde, santralin kapısına kilit vurulduğunda bütün bir kent ekonomik ve sosyal bir çöküşle karşı karşıya kalır.

Kadın Emeği Tartışmanın Merkezinde Yer Almalı

Raporun dikkat çeken en önemli başlıklarından biri, kadın istihdamının yoğun olduğu sektörlerde emeğin değerinin yükseltilmesi gerektiğidir. Emisyon yoğun sektörler geleneksel olarak erkek egemen alanlardır ve buradaki işçiler çoğu zaman hane gelirinin tek kaynağı durumundadır.

ACTU; bakım, eğitim ve hizmet gibi kadınların yoğunlukta çalıştığı sektörlerde ücretlerin ve çalışma koşullarının iyileştirilmesinin, haneleri fosil yakıt kapanışlarının yaratacağı ekonomik şoklara karşı koruyacağını savunuyor. Bu bakış açısı çok değerlidir; çünkü adil geçiş sadece bir enerji ve sanayi politikası değil; aynı zamanda hane gelirini, toplum-

sal eşitsizlikleri ve kadın emeğinin değerini gözeten bütüncül bir sosyal politikadır.

Yeni Sektörlerde Güvencesizliğe İzin Verilemez

Sendikalar için mesele sadece eskiyi korumak değil, yeniyi de inşa etmektir. Yenilenebilir enerji sektörü büyürken, bu alanın düşük ücretli, güvencesiz ve sendikasız işlerin merkezi haline gelmesine izin verilemez. Temiz enerji, kötü çalışma koşullarının arkasına saklanılacak bir perde olmaz.

ACTU’nun raporu, Avustralya’nın yenilenebilir enerji alanında yüksek standartlara sahip binlerce güvenceli iş yaratma potansiyeli olduğunu kanıtlıyor. Bunun en somut örneği, Geelong’daki eski Ford fabrikasının arazisinde kurulan Vestas Yenilenebilir Enerji Merkezi’dir. Victoria eyalet hükümetinin stratejik desteğiyle açılan bu merkez, yakın zamanda kapanan geleneksel fabrikalardan çıkan çok sayıda işçiye yeni ve temiz bir geçim kapısı olmuştur.

Sonuç: Enerji Dönüşümü Kendiliğinden Adil Olmaz

Son tahlilde ACTU’nun yaklaşımı şu yalın gerçeğe dayanıyor: Enerji dönüşümü, doğası gereği kendiliğinden adil bir süreç değildir. Onun adil olabilmesi için planlı kamu politikaları, güçlü yatırımlar ve işçi haklarını koruyan kurumsal mekanizmalar şarttır. Aksi takdirde bu dönüşüm, sömürü düzenini baki kılarak sadece sektör ve tabela değiştirir.

Avustralya'da 2030'a kadar emisyonları yüzde 43 azaltma ve 2050'de net sıfıra ulaşma hedefleri artık yasal bir zorunluluktur. Bu durum, düşük karbonlu ekonomiye geçişin önümüzdeki yıllarda her sektörde radikal bir biçimde hızlanacağını gösteriyor. Tam da bu yüzden; işçiyi planın merkezine koyan, onun gelirini, eğitimini ve geleceğini güvence

altına alan bir Adil Geçiş Kurumu artık ertelenemez bir ihtiyacıdır. Dönüşüm olacaksa, bu dönüşümün merkezinde işçi olmak zorundadır.

<https://www.actu.org.au/climate-change/the-need-for-a-just-transition/>

Adil Geçiş Kurumu (Just Transition Authority) Nedir?

Sendikal hareketin baskısıyla devlet nezdinde kurulması talep edilen; enerji dönüşümü takvimini piyasa dinamiklerine bırakmadan planlayan bağımsız bir kamusal üst kuruldur. Kurum; fosil yakıt odaklı tesislerin kapatılma süreçlerini denetlemek, işçilerin işten çıkarılmasını engellemek, ücretsiz mesleki yeniden eğitim programları organize etmek ve krizden etkilenen kömür havzalarının ekonomisini çeşitlendirecek kamusal yatırımlara doğrudan öncülük etmekle yükümlüdür.

Kıvanç Eliaçık

Kıvanç Eliaçık, yazar ve sendika uzmanı. İstanbul Bilgi Üniversitesi Sinema-TV ve İstanbul Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümlerinden mezun oldu. DİSK Uluslararası İlişkiler Dairesi Müdürü olarak görev yaptı. “Küresel Sendikalar Kılavuzu” ve “Orta Doğu’da İşçiler ve Sendikal Hareket” kitaplarını yazdı. Labourstart.org yönetim kurulu üyesi ve İklim Adaleti Koalisyonu aktivistidir.

Fotoğraflar

Sayfa 7: Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu (ITUC) / FES Arşivi / <https://www.fes.de/en/news/cop30-from-a-trade-union-perspective>

Sayfa 9: Scott Evans / <https://unsplash.com/@scottswweb>

Sayfa 11: Rema / https://unsplash.com/@rema_green1917

Sayfa 19: Etienne Girardet / <https://unsplash.com/@etien-negirardet>

Sayfa 20: Nik / <https://unsplash.com/de/@helloimnik>

Sayfa 23: Michael Schofield / <https://unsplash.com/@coa-chpotatoes>

Sayfa 26: Hasib Matiur / https://unsplash.com/@hasib_j

Sayfa 31: Carolien van Oijen / <https://unsplash.com/@carolienvanoijen>

Sayfa 34: Markus Spiske / <https://unsplash.com/@markusspiske>

İklim Zirvesi ve İşçiler

COP31'e Giderken Dünya Sendikaları

İklim krizi, fabrikalardaki havalandırma sistemlerinden tarlalardaki kavurucu sıcaklara, çalışma saatlerinden iş güvencesine kadar emeğin bütün alanlarını etkiliyor. Artık yalnızca çevresel bir sorun değil, işçi haklarını, çalışma yaşamını ve ortak geleceğimizi doğrudan tehdit eden yapısal bir krizdir. Bu nedenle sendikalar, iklim adaleti mücadelesinin temel aktörleri arasında yer alıyor. Kasım 2026'da dünyanın dört bir yanından delegeler, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 31. Taraflar Konferansı COP31 için Antalya'da bir araya gelecek.

Bu kitapçık, küresel sendikal hareketin iklim krizine ve COP süreçlerine yaklaşımını inceliyor. Belém'de düzenlenen COP30'daki işçi eylemlerinden Güney Afrika'nın adil geçiş deneyimlerine, İspanya'daki iklim ve çalışma yaşamı reformlarından Küresel Güney'in ekolojik borç taleplerine kadar farklı ülkelerde geliştirilen stratejileri bir araya getiriyor. Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu ITUC bünyesindeki Adil Geçiş Merkezi JTC tarafından hazırlanan raporların yanı sıra Afrika, Latin Amerika, Asya-Pasifik ve Arap dünyasındaki sendikaların taleplerine ve mücadele deneyimlerine yer veriyor.

Bu yayın, Türkiye'deki sendikal hareketin dünyadaki deneyimlerden yararlanarak COP31 öncesinde kendi politikalarını geliştirmesine ve iklim adaleti ile işçi hakları arasındaki ilişkinin daha geniş biçimde tartışılmasına katkı sunmayı amaçlıyor.

Konu hakkında daha fazla bilgiye buradan ulaşabilirsiniz:

➔ fes.de

➔ turkey.fes.de